

Hoe jongeren met schulden hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en de arbeidsmarkt

Naam Student: Najim Achahbar
Studentennummer: 09084053
Opleiding: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Opdrachtgever: Delen Achter De Duinen(DADD)
Contactpersonen en praktijkbegeleidsters:
Mevr. Emily Oud en Mevr. Henny van der Most
Afstudeerbegeleider: Mevr. Radha Chierkoet
Beoordelaar: Mevr. Asna Chander
Datum: 16-09-2014

Voorwoord

Om te beginnen wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om een aantal mensen te bedanken, want zonder hun inzet, deskundigheid en adviezen, zou dit onderzoek nooit de kwaliteit hebben behaald dat nu gerealiseerd is. De mensen die ik wil bedanken zijn, mevrouw Radha Chierkoet begeleidster van de Haagse Hogeschool. Ik wil haar bedanken voor de sterke begeleiding door het proces van het onderzoek, haar adviezen en dat ze haar deskundigheid op het gebied van onderzoek met mij wilde delen. Ook wil ik Emily Oud bedanken van DADD voor haar tijd, begeleiding, adviezen en energie die ze in mij heeft gestoken, om dit onderzoek tot een succes te brengen. Verder wil ik mevrouw Henny van der Most van DADD bedanken, voor haar inzet bij het bezoeken van de instellingen, voor de interviews en het participeren in het leven van de jongeren met schulden. Tenslotte wil ik de instellingen bedanken die hun medewerking hebben verleend, om jongeren te kunnen interviewen en om te kunnen participeren in het leven van de jongeren, in het bijzonder Mara Opstap, waar ik veelvuldig langs mocht komen voor dit onderzoek en altijd tijd konden vrijmaken.

Persoonlijk ben ik ook blij met het resultaat van dit onderzoek. Om dit als lezer te kunnen begrijpen moet ik terug naar het begin van dit onderzoek. Om te kunnen afstuderen moet ik een scriptie schrijven, aan de hand van de voorkeur voor mijn doelgroep ben ik opzoek gegaan naar een opdrachtgever. Dat was niet moeilijk voor mij, omdat ik altijd al geïnteresseerd ben in jongeren en de belemmeringen die ze ondervinden in hun dagelijkse leven in de maatschappij. Dit is ook de belangrijkste reden voor mijn studie aan de Haagse Hogeschool en de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Daarom is het prettig als je een opdrachtgever kunt vinden, die onderzoek wil doen naar jongeren met een onderwerp wat op dit moment erg actueel is, namelijk 'Schulden' en 'Participatie'. Verder ben ik erg blij met dit onderzoek, omdat er aan de hand van dit onderzoek, ontzettend veel informatie en nieuwe bevindingen zijn gedaan, om jongeren met schulden nog beter te kunnen helpen met hun belemmeringen.

Samenvatting

In dit rapport is onderzoek gedaan naar jongeren met schulden, hun positie en participatie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. In dit onderzoek is er specifiek gekeken naar het aandeel van de hulpverlening in de participatie en positie van de jongeren met schulden, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De aanleiding van het onderzoek is dat de overheid van een verzorgingsstaat over wil gaan naar een participatiesamenleving. De opdrachtgever van dit onderzoek DADD (Delen Achter De Duinen) vertegenwoordigd ruim 45 instellingen die samen werken met jongeren. Deze jongeren moeten nu meer zelf participeren. Maar de vraag is of dit wel mogelijk is voor deze groep jongeren. Het doel van dit onderzoek is om zo goed mogelijk in kaart te brengen, hoe jongeren met schulden hun participatie en positie ervaren, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Verder is het doel om hun ervaringskennis om te zetten in punten die verbeterd kunnen worden door de hulpverlening. Zodat hun positie versterkt kan worden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Maar ook dat de hulpverlening nog beter kan aansluiten op de behoefte van de jongeren en hun participatie positie nog beter kan versterken. Om dit doel te kunnen bereiken is er voor dit onderzoek gebruik gemaakt van de volgende aspecten,

Er is gebruik gemaakt van de volgende hoofd en deelvragen

De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe ervaren jongeren woonachtig in Haaglanden tussen de 17 en 23 jaar die schulden hebben hun positie op het gebied van onderwijs en de arbeidsmarkt?

De deelvragen luiden als volgt:

Deelvraag 1. In hoeverre vindt de doelgroep dat hulpverleningstrajecten die gericht zijn op het versterken van hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt hebben geholpen?

Deelvraag 2. Welke belemmeringen en kansen ervaren jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?

Deelvraag 3. Wat doen de jongeren met schulden zelf om hun participatie te stimuleren of te belemmeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?

De zojuist benoemde uitgangspunten zijn gespecificeerd in een hoofdvraag en enkele deelvragen. Met behulp van een literatuurstudie en kwalitatief onderzoek zijn deze vragen beantwoord. De reden voor kwalitatief onderzoek is omdat het in dit onderzoek de bedoeling is, dat de doelgroep die onderzocht wordt een stem krijgt. Ook is er gebruik gemaakt van theorieën, die een verklaring geven van het gedrag van de jongeren en het ontstaan van hun schulden. Uit de theorie blijkt dat het verleden van jongeren erg belangrijk is, bij het bepalen van de hulpverlening aan de jongeren. Om hun participatie te bevorderen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Aan de hand van de theorie is er een goede inzicht gegeven, van welke aspecten mogelijk een aandeel hebben gehad in de problemen, waar de jongeren met schulden nu tegenaan lopen, die een belemmering vormen, om te kunnen participeren in het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Uit de resultaten van het onderzoek is de volgende conclusie getrokken namelijk, de respondenten ervaren hun participatie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt niet toereikend genoeg. De voornaamste reden dat ze hun participatie slecht ervaren zijn hun schulden.

Alle tien geïnterviewde jongeren geven aan dat ze te veel met hun schulden bezig zijn, waardoor hun participatie minder aandacht krijgt. De respondenten ervaren vooral belemmeringen om te kunnen participeren en hun positie te versterken door hun schulden. Respondenten hebben hun schulden nog niet stabiel en geen regelingen getroffen met hun schuldeisers. Hierdoor vinden ze het moeilijk om zich goed te kunnen concentreren op een baan. Verder zijn ze niet zeker van hun salarissen, omdat schuldeisers dan aan hun loon kunnen komen.

Aan de hand van de resultaten uit het onderzoek en de conclusie is de volgende aanbeveling gedaan namelijk, om de jongeren beter te kunnen laten participeren en hun positie te verstevigen in het onderwijs en arbeidsmarkt. Zijn er een aantal aspecten waar de hulpverlening in haar hulpverleningstraject meer rekening mee moet houden. Zodat de jongeren hun participatie en hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt kunnen vergroten. Naast de focus op de schulden moet de hulpverleningstrajecten zich ook richten op de andere leefgebieden van de jongeren. Leefgebieden zoals onderwijs en arbeidsmarkt. De hulpverlening moet zich meer verdiepen in de jongeren die ze helpen. Door zich meer te verdiepen kan de hulpverlening hun hulp nog beter afstemmen op de jongeren en hun behoefte. Zodat ze nog beter kunnen participeren en hun positie kunnen verstevigen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Verder moet de hulpverlening de jongeren met schulden meer serieus nemen in hun hulpvragen. Hierbij kun je denken aan bijvoorbeeld als de jongeren meer prioriteit geven aan het vinden van een opleiding. Dit heeft als gevolg dat de jongere dan tijdens de hulpverlening ook verder kan met zijn studie en zo zijn participatie kan versterken. De jongeren hebben het gevoel dat ze niet serieus genoeg genomen worden in hun hulpvragen. Dit komt doordat de hulpverlening al een bepaalde beeld heeft van de jongeren door hun verleden. De hulpverleningstraject moet indien dit mogelijk is korter zijn. In de zin van dat de hulpverlening eerder oplossingen kunnen bieden. De hulpverlening zou meer duidelijkheid moeten geven indien dit mogelijk is, over de rechten die jongeren hebben en wat hun plichten zijn.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	9
1.1 Inleiding.....	9
1.2 Beschrijving van de opdracht gevende instelling.....	9
1.3 Achtergronden van de problematiek, Probleemanalyse.....	10
1.4 De doelstelling.....	12
1.5 Eindresultaat voor de opdrachtgever.....	12
1.6 Het belang van het eindresultaat voor de opdrachtgever.....	12
1.7 De maatschappelijke relevantie van het onderzoek.....	13
1.8 Begripsdefiniëring.....	13
1.8.1 Begrip uit deelvraag 1: ‘participatie’.....	13
1.8.5 Begrip uit deelvraag 1: ‘hulpverleningstrajecten’.....	13
1.8.4 Begrip uit de hoofdvraag: ‘schulden’.....	14
1.9 Leeswijzer.....	14
2. Theoretische kader van dit onderzoek	15
2.1 Inleiding.....	15
2.2 Participatie van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.....	15
2.2.3 Soorten schulden.....	16
2.2.4 Effecten van schulden op het leven van individuen.....	17
2.2.4.1 Morele afkeuring.....	18
2.2.4.2 Ruimtelijke segregatie.....	18
2.2.4.3 Gering economische rendement.....	18
2.2.4.4 Geringe sociale weerbaarheid.....	18
2.2.4.5 Zwakke rechtspositie.....	19
2.2.5 Het kapitaal dat jongeren hebben, Bourdieu.....	19
2.2.5.1 Economisch kapitaal.....	20
2.2.5.2 Cultureel kapitaal.....	20
2.2.5.3 Socialisatie.....	21
2.2.5.4 Sociaal kapitaal.....	21
2.2.5.5 Linguïstisch kapitaal.....	21
2.2.6 De theorie van Erikson in relatie tot schuldproblematiek.....	21
2.2.6.1 Vertrouwen versus fundamenteel wantrouwen.....	22
2.2.6.2 Zelfstandigheid versus schaamte en twijfel.....	22
2.2.6.3 Initiatief versus schuldgevoel.....	22

2.2.6.4 Vlijt versus minderwaardigheid	23
2.2.6.5 Identiteit versus rolverwarring	23
2.2.6.6 Intimiteit versus isolement	23
2.2.6.7 Openstaan voor verandering versus stagnatie	23
2.2.6.8 Ego- integriteit versus wanhoop	23
2.2.7 De sociale vergelijkingstheorie van Festinger	24
2.2.7.1 Waarom vergelijken mensen zich met anderen?	24
2.2.7.2 Wanneer vergelijken mensen zichzelf met anderen?	24
2.2.7.3 Hoe vergelijken mensen zichzelf met anderen?	24
2.2.7.4 Wat doen mensen om hun ego te redden?	25
2.3 Het aandeel van de hulpverleningstrajecten in het versterken van de participatie van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.	25
2.4 Conclusie van de beschreven thema's en theorieën	26
2.4.1 Hulp van de hulpverlening	26
2.4.2 De interpretatie die de jongeren geven aan het aspect participeren met schulden	26
2.4.3 Het participeren op het gebied van onderwijs	26
2.4.4 Participatie van jongeren op de arbeidsmarkt	277
2.4.5 Sociale netwerken van de jongeren	27
2.4.6 Het moment van schulden maken en welke schulden	27
2.4.7 Het proces van sociale bindingen/sociale uitsluiting en de gevolgen	288
2.4.8 Ontwikkelstadia van Erikson, stadia van volwassen worden en de gevolgen	28
2.4.9 Aandeel van de hulpverleningstrajecten op het versterken van de participatie van jongeren met schulden, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	28
3. Methodologie	30
3.1 Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.0
3.2 Onderzoeksgroep	300
3.3 Data verzamelingmethoden	30
3.4 Meetinstrumenten, operationalisering van de centrale begrippen	31
3.4.1 Begrip uit de hoofdvraag: 'schulden'	31
3.4.2 Begrip uit deelvraag 1: 'hulpverleningstrajecten'	32
3.4.3 Begrip uit deelvraag 3: 'participatie'	32
3.5 Procedure	32
3.6 Het werven van respondenten bij Mara Opstap en het participeren in het leven van de jongeren met schulden	32
3.7 Analyseprocedure	33
3.8 Verbinding theorie en de deelvragen	34
3.8.1 Aandeel van de hulpverleningstrajecten in de participatie van de doelgroep op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	34

3.8.2 De belemmeringen en kansen die de jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.....	35
3.8.3 Waarmee belemmeren of versterken jongeren hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?.....	36
4. Onderzoeksresultaten	37
4.1 Inleiding.....	37
4.2 De geïnterviewde jongeren.....	37
4.3 Debatavond van DADD met de gemeentelijke politieke partijen	37
4.4 Antwoord op deelvraag 1. De rol van hulpverleningstrajecten in het participatieproces	38
4.4.1 De rol van hulpverleningstrajecten in het participatieproces op het gebied van onderwijs.....	38
4.4.2 De rol van hulpverleningstrajecten in het participatieproces op het gebied van arbeidsmarkt	38
4.5 Antwoord op deelvraag 2. Belemmeringen en kansen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.....	39
4.5.1 Belemmeringen die jongeren ervaren met betrekking tot hun studie.....	39
4.5.2 Kansen die jongeren ervaren met betrekking tot hun studie	40
4.5.3 Belemmeringen die jongeren ervaren met betrekking tot de arbeidsmarkt.....	40
4.5.4 Kansen die jongeren ervaren met betrekking tot de arbeidsmarkt	40
4.6 Antwoord op deelvraag 3. Participatie in onderwijs en arbeidsmarkt.....	41
4.6.1 Belemmeringen die jongeren zelf veroorzaken op het gebied van onderwijs	41
4.6.2 Kansen die jongeren zelf creëren op het gebied van onderwijs	42
4.6.3 Belemmeringen en kansen die jongeren zelf creëren op het gebied van arbeidsmarkt	42
4.7 Antwoord op de hoofdvraag.....	42
4.7.1 Hoe de jongeren hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	43
4.7.2 De kansen die jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt....	43
4.7.3 De rol van de hulpverlening in de participatieproces van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	44
4.8 De overeenkomsten en verschillen met het theoretisch kader	45
4.8.1 Sociale bindingen/sociale uitsluiting	45
4.8.1.1 Dimensies Morele afkeuring, Zwakke rechtspositie.	45
4.8.1.2 Dimensies Geringe sociale weerbaarheid.....	45
4.8.1.3 Dimensie Ruimtelijke segregatie.....	45
4.8.1.4 Dimensie Gering economisch rendement	45
4.8.1.5 Kansen voor de toekomst.....	45
4.8.2 De kapitaaltheorie van Bourdieu.....	46

4.8.2.1 Economisch kapitaal.....	46
4.8.2.2 Cultureel kapitaal.....	47
4.8.3 Ontwikkelingspsychologie ontwikkelstadias van Erikson, stadia van volwassen worden	47
4.8.4 De sociale vergelijkingstheorie van Festinger	48
4.8.5 Engelstalige onderzoek genaamd ‘ A life in debt, The profile of CAB debt clients in 2008’	48
5. Conclusie en discussie	50
5.1 Inleiding.....	51
5.2 Conclusie aan de hand van de deelvragen en hoofdvraag	51
5.2.1 Doelstelling van het onderzoek	51
5.2.2 De belemmeringen die jongeren ondervinden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	51
5.2.3 De kansen die jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt....	52
5.2.4 De rol van de hulpverlening in het participatieproces van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	52
5.2.5 De belemmeringen die jongeren zelf creëren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt	53
5.2.6 Verbinding theorie en praktijk	53
5.3 Discussie	54
5.3.1 Relevantie voor de theorie en beroepspraktijk	54
5.3.2 Kwaliteit van het resultaat.....	55
5.3.3 Evaluatie onderzoeksproces.....	55
6 Het Advies.....	56
6.1 Inleiding.....	56
6.2 Advies.....	56
6.2.1 De focus van de hulpverlening.....	56
6.2.2 Aspecten die verandering vergen in de hulpverleningstrajecten	56
6.2.3 Welke stappen er gezet kunnen worden om dit advies te kunnen realiseren	57
Literatuurlijst	58

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Inleiding

Het onderzoek doen naar jongeren met schulden kent een lange traditie. De onderzoeken die zijn verricht, variëren van algemeen onderzoek naar jongeren en schulden in verschillende regio's tot specifiek naar jongeren met een bepaalde etniciteit of sekse. In dit onderzoek zal de focus liggen op jongeren met schulden en hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. In de volgende paragrafen zal als eerst de opdrachtgevende instelling beschreven worden, vervolgens zal beschreven worden waar dit onderzoek over gaat en zal de probleemanalyse uiteen worden gezet. Daarna zal omschreven worden wat de verwachtingen zijn van de opdrachtgevende instelling en het belang daarbij. Daarna zal er beschreven worden wat de relevantie van dit onderzoek is voor de opleiding en het beroepenveld en het vernieuwende karakter. Tenslotte zullen de begrippen gedefinieerd worden uit de hoofd en deelvragen.

1.2 Beschrijving van de opdracht gevende instelling

De opdracht gevende instelling genaamd, 'Delen achter de Duinen' is in 2012 ontstaan als antwoord op de groeiende armoede die is ontstaan in Nederland, met het besef dat zelfs een welvarend land als Nederland niet goed in staat is armoede effectief te bestrijden. Steeds meer Haagse burgers zitten in de knel en doen in toenemende mate een beroep op voorzieningen van maatschappelijke organisaties en de overheid. Een aantal van deze organisaties heeft daarom besloten gezamenlijk een armoedeplatform te beginnen. In Delen achter de Duinen draagt ieder vanuit de eigen kennis, ervaringen en betrokkenheid bij aan voorstellen om tot een solidair en rechtvaardiger beleid en samenleving te komen (DADD, 2014).

Uitgangspunten van Delen achter de Duinen:

- Armoede heeft te maken met onvoldoende middelen, uitsluiting, onzekerheid en schaamte. In de ergste vorm hindert het zelfs de menselijke ontwikkeling. Daarom zet DADD zich in voor het op de kaart zetten van armoede, het bestrijden van armoede en het creëren van gelijke kansen, zodat iedereen tot zijn recht kan komen.
- Mensen die (langdurig) maatschappelijk uitgesloten zijn verdienen oprechte steun en waardering: los van afkomst, levensovertuiging en achtergrond. Omdat het bijdraagt aan respect en begrip, draagt DADD deze mentaliteit bewust uit.
- De kracht van het netwerk is dat DADD zich niet beperkt tot de eigen groep of achterban, maar dat DADD gezamenlijk werkt om armoede op zowel de korte als de lange termijn structureel en fundamenteel te bestrijden. De doelgroep zelf heeft hier het meeste baat bij.
- DADD wil dat de stemmen en verhalen van kwetsbare burgers worden gehoord door beleidsmakers, daarom vormt naast technische, vooral ervaringskennis het fundament van hun beleidsaanbevelingen. Mensen die in armoede leven kunnen beter dan wie ook de impact van maatregelen op hun situatie verwoorden.
- Als platform reageren zij op ontwikkelingen, soms kritisch, maar altijd constructief en oplossingsgericht. Zij vinden het belangrijk dat de overheid ondersteuning blijft bieden aan haar burgers. Zij stimuleren en ondersteunen individuen en gemeenschappen om door eigen initiatief kwaliteitsvolle zelfvoorzieningen op te richten (DADD, 2014).

De werkwijze van DADD

Bij DADD zijn ruim 45, grote en kleine maatschappelijke organisaties aangesloten. Het netwerk breidt nog steeds uit. Het aangaan van (nieuwe) allianties is belangrijk op het vlak van armoedebestrijding in de stad.

Alle deelnemende organisaties vertegenwoordigen andere aspecten van de Haagse samenleving en houden zich met hun specifieke invalshoek, met armoede bezig. Het coördinerende werk wordt verricht door de kerngroep, deze bestaat uit zes leden. Drie keer per jaar worden alle bij DADD aangesloten organisaties uitgenodigd voor een plenaire vergadering. In deze vergadering worden de belangrijkste en urgentste kwesties en de voortgang van lopende projecten besproken.

DADD heeft diverse activiteiten opgezet om de publieke opinie bewust te maken van armoede en aanverwante aspecten. Verder zijn er drie werkgroepen; politieke beïnvloeding, armoedeanalyse en zelfvoorzieningen. Ook schrijven zij (als het nodig is) een inspiratienota voor het college van B&W, de gemeenteraadsleden en politieke partijen. Hierin verzamelen ze verontrustende signalen uit de praktijk. Leden van DADD spreken regelmatig in bij de gemeenteraad en houden nauw contact met politieke partijen (DADD, 2014).

1.3 Achtergronden van de problematiek, Probleemanalyse.

De overheid wil van een verzorgingsstaat overgaan op een participatiesamenleving. Dit heeft veel impact op de burgers, want het vraagt meer zelfredzaamheid, meer gebruik maken van je netwerk en eigenkracht. Dit zijn juist aspecten die niet altijd evident zijn voor mensen die leven in armoede. Daarom is het nu de vraag of deze 'maatschappijvorm' mensen zelf redzamer maakt of juist mensen dieper in de problemen brengt. Het onderzoek richt zich op de gevolgen van de participatiesamenleving, op het leven van jongeren in armoede op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Verder richt het onderzoek zich op hoe de jongeren hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De doelgroep waar dit onderzoek zich op richt zijn jongeren van 17 t/m 23 jaar. De jongeren komen uit de omgeving van Den Haag of in Den Haag. Verder zijn het jongeren die begeleiding krijgen bij Mara Opstap. Aan de hand van de informatieve gesprekken, met de achterban van DADD, is besloten om deze doelgroep te onderzoeken. Omdat deze groep jongeren vroeg in de schulden zitten en er moeilijk uit komen. De schulden die jongeren maken beginnen onschuldig, je kunt hierbij denken aan een studie schuld, het consumeren en te grote uitgaven doen aan kleding. Uit onderzoek van het AD is gebleken dat deze groep jongeren met hoge schulden groeit en dit is zorgelijk, aangezien jongeren de toekomst van onze samenleving zijn (AD.nl, 2013). Door de gesprekken met de achterban van DADD en DADD zelf is gebleken dat de jongeren moeilijk participeren, voornamelijk op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, dit heeft verschillende oorzaken naast hun schulden. De belangrijkste oorzaken zijn doordat de jongeren vaak hun studie niet hebben afgemaakt of geen werkervaring hebben. Op deze manier participeren ze moeilijk en kunnen ze hun schulden niet oplossen, verminderen of stabiliseren. Dit is een landelijk probleem aangezien dit probleem het landelijke nieuws haalt en het uitgebreid in het AD beschreven is (AD.nl, 2013). In hoofdstuk 2 zal er specifiek op de cijfers en informatie worden ingegaan uit het artikel van het AD.

Bij DADD komen regelmatig signalen binnen over problemen die aangekaart worden bij de gemeentelijke beleidsmakers. Een van die signalen is dat er steeds meer jongeren zijn met problematische schulden. De hulpverlening geeft aan dat het stijgende aantal problematische schulden steeds moeilijker op te lossen is door de hulpverlening. Dit komt doordat jongeren de problematische schulden niet altijd zelfstandig kunnen afbouwen. De jongeren waar dit onderzoek zich op richt zijn jongeren met schulden die een intensieve zorg hebben gehad en die vaak meervoudige problemen hebben. Verder hebben een gedeelte van de jongeren met schulden geen vaste woonadres. Hierdoor zijn ze niet op de hoogte van de rekeningen die ze toegestuurd krijgen door schuldeisers. In deze doelgroep zitten veel jongeren die vanaf hun 17de of 18de meer hun eigen leven gaan leiden waarbij ze zelfstendig proberen te zijn. In sommige gevallen zijn de jongeren opgelucht als ze weg zijn bij jeugdzorg of andere hulpverlening. Achteraf merken de jongeren dat ze niet bestand zijn tegen een samenleving waarin je financieel verstandige keuzes moet maken om mee te kunnen in de samenleving. Verder heeft de doelgroep een leeftijd waarop jeugdprogramma's die afgestemd zijn op de jongeren stop worden gezet op hun 18de verjaardag. Na die leeftijd moeten jongeren vaak zelf op zoek gaan naar hulp. Ondanks de talloze initiatieven in Den Haag in de vorm van projecten gericht op (zwerf-)jongeren en steun- en informatiepunten, blijven de problemen oplopen op het gebied van schulden en inkomen. De opdrachtgever DADD heeft concrete signalen ontvangen van instellingen die DADD vertegenwoordigd, dat jongeren geen goede regelingen kunnen treffen met hun schuldeisers, omdat de schuldeisers hen te jong vinden om bijvoorbeeld hun schulden kwijt te schelden. De jongeren waar dit onderzoek zich op richt zijn nog jong, hierdoor hebben schulden nog grotere gevolgen, gevolgen die de jongeren merken op al hun leefgebieden. Denk hierbij aan school, arbeidsmarkt, vrije tijd, gezondheid en sociaal leven. Het hebben van problematische schulden staat hulpverlening indirect in de weg. Hierdoor staan schulden de hulpverlening indirect in de weg. Tenslotte zijn de financiële gevolgen niet alleen voor de jongeren met schulden maar uiteindelijk voor de gehele samenleving (Opdrachtgever, 2014).

De zojuist benoemde uitgangspunten zijn gespecificeerd in een hoofdvraag en enkele deelvragen. Met behulp van een literatuurstudie en kwalitatief onderzoek zijn deze vragen beantwoord. De reden voor kwalitatief onderzoek is omdat in dit onderzoek de bedoeling is, dat de doelgroep die onderzocht wordt een stem krijgt en doordat zij zelf aangeven hoe zij hun situatie willen veranderen..

Het onderzoek heeft plaats gevonden bij Mara Opstap in Den Haag en is gericht op jongeren van 17 t/m 23 jaar die cliënt zijn bij deze instellingen.

De meeste onderzoekers treden op als onderzoekers, in de zin van dat ze niet namens de cliënten onderzoeken maar over de cliënten onderzoek doen. Deze wijze van onderzoek doen, maakt dat cliënten zich minder vertegenwoordigd voelen. Aan de hand van dit onderzoek is geprobeerd hierin verandering te brengen. De gedachte hierachter is dat het de bedoeling is om samen met cliënten te onderzoeken, zodat de aanbevelingen waar de opdrachtgever mee aan de slag gaat, de behoefte en wensen van de jongeren weerspiegelt. Voor dit onderzoek denkt de onderzoeker en de opdrachtgever dat dit ook de beste werkwijze is dat tot het gewenste resultaat zal leiden, voor zowel de jongeren als de opdrachtgever. De manier waarop er onderzoek is gedaan is gebaseerd op de benadering van, 'Actiegericht onderzoek' van Migchelbrink (Migchelbrink, 2013). In dit boek wordt onder andere aangegeven dat je de problematiek samen met de cliënten en of werknemers wilt aanpakken.

Daarin is het van belang dat de respondenten weten wat de onderzoeker komt doen en er op moeten kunnen vertrouwen dat de onderzoeker iets voor hen kan betekenen (Migchelbrink, 2013, p. 90).

Hier herkent de onderzoeker zich volledig in en het was ook het streven om dit volledig toe te passen tijdens het onderzoek (Oomkes, 2013).

Aan de hand van de gevoerde gesprekken met de deelnemers aan het onderzoek, zijn de volgende hoofdvraag en deelvragen geformuleerd:

De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe ervaren jongeren tussen de 17 en 23 jaar die schulden hebben hun positie op het gebied van onderwijs en de arbeidsmarkt?

De deelvragen luiden als volgt:

Deelvraag 1. In hoeverre vindt de doelgroep dat hulpverleningstrajecten hebben geholpen aan de participatie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?

Deelvraag 2. Welke belemmeringen en kansen ervaren jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?

Deelvraag 3. Wat doen de jongeren met schulden zelf om hun participatie te stimuleren of te belemmeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?

1.4 De doelstelling

De doelstelling is dat de ervaringskennis van de jongeren met schulden wordt gebruikt, om de hulpverlening nog beter te laten aansluiten op de behoefte en hulpvragen van de jongeren met schulden.

Zo kan de participatiegraad van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt worden vergroot. Verder kan deze kennis door DADD worden ingezet om het beleid van de (gemeentelijke) overheid in positieve zin te beïnvloeden.

1.5 Eindresultaat voor de opdrachtgever

Het resultaat dat de opdrachtgever verwacht is dat de onderzoeker met aanbevelingen komt die aansluiten, bij de behoeften en wensen van de doelgroep. Verder moet het een onderzoek worden dat recht doet aan de positie van de cliënten. Het is de bedoeling dat aan de hand van onder andere dit onderzoek, armoede bestrijding effectief op de politieke agenda komt. DADD organiseert bijeenkomsten met Haagse politici om armoede onder de aandacht te brengen, om hun standpunt kracht bij te zetten is dit onderzoek een belangrijk onderdeel daarvan.

1.6 Het belang van het eindresultaat voor de opdrachtgever

De relevantie van het eindresultaat van dit onderzoek voor de opdrachtgever, is onder andere het feit dat de politiek wil dat mensen meer zelf participeren, in de zin van meer gebruik maken van hun eigen netwerk, bij persoonlijke problemen en zelfredzamer worden. Echter is de vraag of dat van iedere burger in de samenleving verlangd kan worden.

Deze vraag vanuit de politiek, vraagt dus ook van jongeren en instellingen die zich met deze doelgroep bezighouden, om een verandering in attitude.

DADD wil de gevolgen van deze verandering zo goed mogelijk in kaart brengen, zodat jongeren in kwetsbare posities zo goed mogelijk geholpen kunnen worden.

1.7 De maatschappelijke relevantie van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich onder andere op de samenhang tussen participatie in de samenleving en jongeren met schulden. In die zin bestaat er een verband tussen het beroepenveld sociaal werkers en schuldhulpverlening. Het maatschappelijk werkveld moet haar cliënten meer zelf laten participeren en het is de vraag of dit in het voordeel van deze specifieke doelgroep is. Kwetsbare jongeren die in de schulden zitten moeten nu zelfredzamer worden en meer participeren, in de zin van dat ze meer gebruik moeten maken van hun sociale netwerk. De vraag is of je dit van kwetsbare jongeren in de schulden kunt verlangen. Voor de maatschappij is het belangrijk dat jongeren geholpen worden die in de schulden zitten, zodat ze in de toekomst uit de schulden kunnen blijven. Jongeren zijn de toekomst van Nederland en schulden kunnen de toekomst van jongeren belemmeren. DADD heeft het voor elkaar gekregen om jongeren die in de schulden zitten op de politieke agenda te krijgen, dit geeft aan hoe belangrijk deze doelgroep is (B&W, 2013).

Het vernieuwende aan dit onderzoek is, dat dit een onderzoek is waarbij actiegericht onderzoek wordt gedaan. De meeste onderzoeken uit het sociaalwerkveld zijn onderzoeken over cliënten. In dit onderzoek zal worden geprobeerd om aan de hand van actiegericht onderzoek, met de cliënten onderzoek te doen. Naast de interviews, zal er ook worden geprobeerd, meer met ze samen te werken. De gedachte hierachter is dat de jongeren ervaringsdeskundigen in hun problematiek zijn en als hun inzicht kan helpen om anderen uit de schulden te houden of niet terug te vallen in de schulden, is dat een gemiste kans. Verder geef je op deze manier van onderzoek doen deze doelgroep ook een positie, dat ze er toe doen en zal het helpen om de beeldvorming over onderzoekers en het werkveld te verbeteren. Verder helpen ze tenslotte zichzelf ermee, doordat ze ook misschien wel de oplossing voor hun eigen problemen zien (Migchelbrink, 2013). In hoofdstuk 3 zal het aspect actiegericht onderzoek verder uiteen worden gezet.

1.8 Begripsdefiniëring

1.8.1 Begrip uit deelvraag 1: *'participatie'*

Participatie is een breed begrip dat op alle aspecten van een persoon van toepassing is. Voor dit onderzoek zal worden beperkt tot de levensgebieden, onderwijs en arbeidsmarkt. Bij de zojuist genoemde levensgebieden is participatie, het actief meedoen op deze levensterreinen in zoverre, dat de jongeren zich op de korte en of lange termijn zelfredzamer worden en weer kunnen participeren op deze levensterreinen (Gruijter, 2010).

1.8.5 Begrip uit deelvraag 1: *'hulpverleningstrajecten'*

Hulpverleningstrajecten zijn trajecten die bestaan uit verschillende fases. De inhoud van deze fases verschilt per hulpverleningsvraag. In een hulpverleningstraject wordt aan de hand van een hulpvraag een aantal fases doorlopen.

Aan het einde van het traject is het de bedoeling dat er antwoord is gegeven op de hulpvraag van de cliënt en dat hij of zij geholpen is (NIM Maatschappelijk werk, 2013).

1.8.4 Begrip uit de hoofdvraag: 'schulden'

Schulden zijn financiële rekeningen die niet betaald zijn, of te wel openstaande rekeningen. De rekeningen kunnen uiteen lopen van schulden met fysiek geld bij mensen, tot leningen en openstaande rekeningen, bij instellingen zoals banken en postorderbedrijven (Hogeschool Inholland, 2013).

1.9 Leeswijzer

De onderzoeksopzet bestaat uit een aantal hoofdstukken dat samen een goede en overzichtelijke analyse weergeeft, van de te onderzoeken doelgroep en de wijze waarop deze doelgroep onderzocht is. De opbouw van deze onderzoeksopzet bestaat uit de volgende hoofdstukken. In hoofdstuk 1 is als eerst de opdrachtgevende instelling beschreven. Vervolgens zijn in paragraaf 1.3 de probleemanalyse en onderzoeksvragen uitgewerkt. Daarna zijn de volgende punten beschreven, de verwachting van het eindresultaat van de opdrachtgever en het belang van het eindresultaat, relevantie, bruikbaarheid en vernieuwing en tenslotte de begripsdefiniëring.

In hoofdstuk 2 wordt het theoretische kader behandeld. Hierin worden de thema's uit de hoofd en deelvragen uiteengezet aan de hand van literatuur, wetenschappelijk onderzoek en theorieën. Vervolgens wordt in de conclusie een overzicht gegeven van de behandelde thema's en literatuur en hoe dit bruikbaar is, voor de volgende stappen in het onderzoek.

In hoofdstuk 3 zal de methodologie behandeld worden. In de methodologie zal als eerst de inleiding beschreven worden. In de inleiding zal er beschreven worden hoe er op de hoofd en deelvragen antwoord wordt gegeven, hoe het onderwerp onderzocht gaat worden en welke stappen hiervoor nodig zijn. Vervolgens zullen de volgende punten uiteengezet worden, onderzoeksgroep, data verzamelingmethode, meetinstrumenten, procedure en analyseprocedure.

In hoofdstuk 4 zal het proces beschreven worden van de jongeren die uiteindelijk onderzocht zijn. Verder zal er antwoord gegeven worden op de hoofdvraag en deelvragen en zullen de overeenkomsten en verschillen met de theorie beschreven worden.

In hoofdstuk 5 zal de conclusie en discussie beschreven worden. De conclusie zal beschreven worden aan de hand van de antwoorden op de deelvragen en de hoofdvraag. Tenslotte zal er in de paragraaf discussie beschreven worden, wat de belemmeringen van dit onderzoek waren en de positieve kanten van dit onderzoek. In hoofdstuk 6 zal er een advies beschreven worden aan de hand van de uitkomsten uit dit onderzoek.

2. Theoretische kader van dit onderzoek

2.1 Inleiding

Uit een onderzoek van het AD blijken steeds meer jongeren in de schulden te zitten. Het aantal jongeren dat in de schulden zit is gestegen in een jaar tijd met 17 procent. Dit zijn alarmerende cijfers die iedereen kop zorgen zal moeten brengen. Het aantal jongeren dat in de schulden zat was 68.000. Dit is in een jaar tijd gestegen naar 80.000 jongeren die in de schulden zaten in 2013. De hoogte van het schuldbedrag bedraagt gemiddeld 1050. Bij veel jongeren zijn volgens het onderzoek de schulden nog hoger en zitten er uitschieters tussen van 15.000 tot 80.000 euro en zelfs 1.5 ton (AD.nl, 2013).

De cijfers die in de vorige alinea omschreven is, zijn van jongeren uit verschillende categorieën. Van de werkende jongeren zit 11 procent in de schuldsanering. De schulden hebben vaak betrekking op de basisbehoeften. Hierbij kan gedacht worden aan een mobieltje, huur en ziektekosten.

Wat opvalt aan deze cijfers is dat een groot deel van de onderzochte jongeren niet in een schuldsaneringstraject zit (Cijfers, 2013). De vraag die hierbij gesteld kan worden is hoe deze jongeren dan overleven, hoe kunnen deze jongeren toch participeren? Kunnen ze überhaupt participeren?. In de troonrede van september 2013 sprak Koning Willem-Alexander over de participatie samenleving. Sindsdien hielden deze vragen ons als onderzoeker bezig (Kamps, 2013).

In dit hoofdstuk zullen de thema's uit de hoofd en deelvragen aan de hand van wetenschappelijke onderzoek en literatuur behandeld worden. De thema's die aan de orde zullen komen zijn,

- **Participatie van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt**
- **Jongeren met schulden en hun sociale netwerken**
- **De aandeel van de hulpverleningstrajecten op het versterken van de participatie van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.**

2.2 Participatie van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

In het boek van ' Armoede en Participatie' (Bouverne- De Bie, 2003, P.24-25) komt duidelijk naar voren dat jongeren die uit de schulden willen komen, tegengewerkt worden in hun motivatie om hun schulden problematiek op te lossen. Jongeren willen vooral participeren door uit de schulden te komen en naar school te gaan of een baan te zoeken. Dat laatste blijkt nog het meest lastige te zijn omdat jongeren tegengewerkt worden door bedrijven of instellingen, die jongeren zouden moeten helpen met het oplossen van hun schulden. Zo zegt een persoon, ' We gaan maar naar een dienst in uiterste nood en dan moeten we dagen bedelen om te krijgen waar we recht op hebben. We hebben altijd iemand nodig, een tussenpersoon, en die wordt geloofd. Naar ons luisteren ze niet. Na twee woorden moet je al zwijgen. Je hoort aan hun antwoorden dat ze je niet serieus nemen' (Bouverne- De Bie, 2003, P.24-25).

Jongeren met schulden proberen wel te participeren en of dat lukt, verschilt per individu. In essentie participeren de jongeren wel omdat ze wel meedoen met de maatschappij, maar uit de citaten van de jongeren in het boek 'Armoede en participatie' blijkt, dat de jongeren participatie meer zien als iemand die wel in de schulden zit, maar goed kan meekomen in de hedendaagse maatschappij. Maar jongeren die participeren, vinden het wel moeilijk om volledig te participeren, terwijl ze met verschillende problemen kampen op het gebied van schulden. Dit komt vooral doordat de jongeren aangeven dat ze niet serieus genoeg genomen worden door de hulpverlening, als ze vragen of ze geholpen kunnen worden in het vinden van een baan. De hulpverlening is te veel gefocust op de schulden van de jongeren, waardoor hun participatie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt bemoeilijkt wordt.

Wat betreft het participeren op het gebied van onderwijs geeft het boek 'Jaarboek Armoede en sociale uitsluiting' een beeld van cijfers, over hoe groot de kans is dat jongeren uit minder bedeelde gezinnen doorstuderen. Het belangrijkste punt hierin is dat de jongeren vooral kijken naar hun ouders. Als hun ouders het hoger onderwijs hebben afgemaakt gaan hun kinderen ook vaak doorstuderen. Ondanks dat de jongeren uit een gezin komen met armoede, proberen ze toch door te studeren als hun ouders dat ook hebben gedaan (Vranken, 2006, p.241-243).

De nuance die in de vorige alinea is aangebracht is belangrijk, om een beter beeld te hebben van de jongeren die ondanks hun schulden wel proberen te participeren. Verder blijkt dat hun grootste uitdaging om beter te participeren is, om een opleiding te volgen en of een baan te vinden. Hierbij is te zien dat de participatie dus sterk afhangt van hun sociale omgeving en hun ouders. Verder sluit het goed aan bij de drie deelvragen wat betreft het aandeel van de hulpverlening in de hulpverleningstrajecten van de jongeren, welke belemmeringen en kansen jongeren ervaren en wat de jongeren zelf ondernemen om hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verstevigen. In het volgende paragraaf wordt een overzicht gegeven van de soorten schulden die jongeren kunnen hebben.

2.2.3 Soorten schulden

Dit onderzoek richt zich op jongeren met schulden en hoe ze hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Een belangrijk aspect in dit onderzoek van de jongeren zijn hun schulden. Maar schulden is een breed begrip. Om dit begrip helder te krijgen geeft Louise van Tilburg (Van Tilburg, 2010, p. 22-23) een overzicht van de verschillende soorten schulden. Aan de hand van dit overzicht wordt helder, wat voor soorten schulden de jongeren hebben zodat de hulpverlening hier ook op kan anticiperen in het hulpverleningstraject. Verder is het belangrijk om hun belemmeringen en kansen die ze benutten te begrijpen. Om hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te versterken en de ervaring met de hulpverlening goed te begrijpen. Deze aspecten sluiten goed aan bij deelvraag 1 en 2 waarbij de ervaring met de hulpverlening beschreven is en de belemmeringen en kansen die jongeren ondervinden. Daarom is het essentieel om helder te krijgen welke soorten schulden er zijn waar deze jongeren mee te maken hebben. Zo zijn er overbestedingsschulden, compensatieschulden, aanpassingsschulden en overlevingsschulden. Wanneer jongeren deze soorten schulden hebben, wordt in de volgende alinea concreet beschreven.

Overbestedingschulden

Dit zijn schulden die mensen maken, die voldoende inkomen hebben, maar een zodanige uitgavenpatroon hebben dat hun inkomen niet toereikend is, voor hun basisbehoeften. (Van Tilburg, 2010, p. 22-23).

Compensatieschulden

Bij compensatieschulden is het zo dat mensen hun ontevreden gevoel voeden, door overconsumptie. Bijvoorbeeld als iemand een slechte relatie met zijn man of vrouw heeft en het slechte gevoel compenseert met shoppen (Van Tilburg, 2010, p. 22-23).

Aanpassingsschulden

Aanpassingsschulden worden gemaakt door mensen die zich niet voldoende kunnen aanpassen aan hun werkelijke inkomen dat ze hebben. Door meer geld uit te geven dan dat er binnenkomt, is er een disbalans in de inkomsten en uitgaven en krijg je zo schulden. Mensen bij wie dit soort schulden voornamelijk voorkomt, zijn mensen die hun baan zijn verloren en zo een inkomens daling hebben of een echtscheiding achter de rug hebben. Waarbij eerst twee inkomens waren en nu een inkomen is (Van Tilburg, 2010, p. 22-23).

Overlevingsschulden

Overlevingsschulden zijn schulden die mensen maken om letterlijk te kunnen overleven en alleen geld uit te geven als het noodzakelijk is. Bijvoorbeeld als de wasmachine stuk is of om boodschappen te kunnen doen, om te kunnen eten en drinken (Van Tilburg, 2010, p. 22-23).

2.2.4 Effecten van schulden op het leven van individuen

De gevolgen voor het hebben van schulden kunnen groot zijn. Een van de belemmeringen waar jongeren met schulden mee te maken kunnen krijgen, zijn sociale uitsluiting en morele afkeuring. Dit kan een belemmerende factor zijn voor de jongeren met schulden om te kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De theorie van Kees Schuyt geeft een helder beeld van deze belemmering. Verder is dit ook een interessante theorie voor de hulpverlening, die met deze jongeren werkt. Zo kan de hulpverlening de oorzaak van hun problemen eerder herkennen en de hulpverlening hierop af stemmen. Verder sluit deze theorie goed aan bij deelvraag 2 en de hoofdvraag, waarbij de belemmeringen en kansen van de jongeren met schulden zijn beschreven en hoe jongeren hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

Schulden brengen verschillende gevolgen voor mensen met zich mee. Zo kunnen individuen met sociale uitsluiting en morele afkeuring te maken krijgen. Nederland kent een rijke ervaring wat betreft discriminatie en sociale uitsluiting. Denk hierbij aan de Joden vervolging in de tweede wereldoorlog, de negatieve beeldvorming over zigeuners, de slavernij. Daarom heeft Nederland een andere morele opvatting opgebouwd over minderheden en streeft het gelijke kansen in de samenleving en rechten na. Dit gaat niet altijd goed. Om het proces van sociale uitsluiting goed in beeld te brengen, heeft Kees Schuyt in zijn boek een aantal dimensies uiteengezet, die kunnen leiden tot sociale uitsluiting op bijvoorbeeld de arbeidsmarkt.

De dimensies die Kees Schuyt beschrijft zijn, morele afkeuring, ruimtelijke segregatie, gering economisch rendement, geringe sociale weerbaarheid, zwakke rechtspositie (Schuyt, 2006, p.70-74). De voornaamste verbinding van jongeren met schulden en deze theorie van Kees Schuyt, is dat mensen met schulden met marginalisatie in de samenleving worden geconfronteerd. Op deze manier is de kans ook kleiner dat jongeren met schulden participeren en hun positie versterken, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

2.2.4.1 Morele afkeuring

De Nederlandse samenleving heeft een lange geschiedenis wat betreft mensen anders moreel behandelen. In 1962 was er bijvoorbeeld een Open Het Dorp voor mensen die bedelde. Zo werden de arme mensen ver buiten de (in de ogen van de samenleving) gewone samenleving geplaatst. Verder zag men in een persoon met een afwijking of een handicap, bijvoorbeeld een lage IQ, als een straf van god voor de daden van de persoon in het verleden (Schuyt, 2006, p.70-74).

In de hedendaagse samenleving zie je ook morele verklaringen terug komen die gevolgen hebben voor minderheden. Bijvoorbeeld de kosten die er gemaakt worden om de lasten te dragen van gehandicapte geboren kinderen of de sociale werkplekken, voor mensen met een beperking of mensen die al jaren niet aan een baan kunnen komen (Schuyt, 2006, p.70-74).

De morele afkeuring van mensen kan ook in andere vormen plaats vinden, bijvoorbeeld door een persoon te discrimineren op basis van afkomst, denk hierbij aan de discriminatie op de arbeidsmarkt of juridische achterstelling. Deze vormen zal in de volgende paragrafen van dimensies behandeld worden (Schuyt, 2006, p.70-74).

2.2.4.2 Ruimtelijke segregatie

Dat ruimtelijke ordening negatieve gevolgen kan hebben voor burgers die gelijke kansen verdienen, blijkt wel uit wijken die als achterstandswijken worden bestempeld. Deze wijken worden getypeerd door de samenleving als bewoners die weinig onderwijs hebben gevolgd en een slechte participatie op de arbeidsmarkt hebben. Zo een buurt is moeilijk te veranderen als de zogenaamde nette bewoners deze wijken ontwijken en een negatieve beeldvorming hebben over deze mensen (Schuyt, 2006, p.70-74).

2.2.4.3 Gering economische rendement

Een moreel oordeel heeft de samenleving ook over mensen die moeilijk aan een baan komen. Bijvoorbeeld ex-gedetineerden of mensen met een lichtelijk handicap. Dit zijn mensen die langdurig werkloos zijn om verschillende redenen. Denk hierbij bijvoorbeeld schaarste aan banen op de arbeidsmarkt. Het oordeel van de samenleving bestaat uit veel gehoorde kwalificaties zoals, laaggeschoold, lui en ongedisciplineerd. Terwijl bijvoorbeeld ex-gedetineerden goede ondernemingseigenschappen hebben (Schuyt, 2006, p.70-74).

2.2.4.4 Geringe sociale weerbaarheid

Geringe weerbaarheid op individueel niveau is als men zelfrespect heeft, op collectief niveau is waar men op komt voor de gezamenlijke belangen van een groep.

Van mensen die sociaal geweerd worden door de samenleving is de weerbaarheid gering. Dit komt door bijvoorbeeld schaamte, hierbij kun je denken aan de schaamte voor het hebben van een handicap, het hebben van schulden, geen werk, het niet op jezelf wonen, of voor een verslaving. Als gevolg hiervan schaamt men zich zodanig dat hij of zij een teruggetrokken bestaan leidt, wegens de stigmatisering van de samenleving. Het gevolg hiervan is dat men zich gaat gedragen naar deze negatieve opvatting. Deze schaamte kan zo ver gaan dat men niet geholpen wil worden als er hulp wordt geboden (Schuyt, 2006, p.70-74).

2.2.4.5 Zwakke rechtspositie

Ieder burger in Nederland heeft absolute politiek en sociale rechten, behalve illegale en gedetineerden. Van mensen die een lage morele waardering hebben en het economische rendement ook laag is, is de sociale weerbaarheid laag. Hun rechtspositie is ook vaak zwak. De zwakke rechtspositie is een gevolg van de zojuist benoemde aspecten. Op individueel niveau zal men moeilijk een stevige rechtspositie verkrijgen om de sociale uitsluiting te verminderen, tenzij men advocaten inschakelt of krachtige hulpverlening aanwezig is (Schuyt, 2006, p.70-74, p. 74).

2.2.5 Het kapitaal dat jongeren hebben, Bourdieu

Bourdieu is een Franse socioloog die aan de hand van zijn kapitaaltheorie de sociale ongelijkheid van mensen in een samenleving verklaart. Kapitaal is volgens Bourdieu opgehoopte arbeid met een bepaalde waarde die individuen of groepen in een samenleving op verschillende manieren kunnen verwerven. Op grond hiervan kunnen zij materiële en immateriële goederen aanschaffen. Bourdieu onderscheidt in zijn theorie een aantal aspecten waardoor de ongelijkheid ontstaat of juist bevordert namelijk, Economisch kapitaal, Cultureel kapitaal, Sociaal kapitaal, Linguïstische kapitaal (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368). Deze kapitalen laten zien wanneer ze belemmerend of juist bevorderend kunnen worden om te kunnen participeren in de samenleving. Verder sluit deze theorie aan bij de hoofdvraag en deelvragen. Waarbij beschreven is in hoe hoeverre vinden de jongeren dat de hulpverleningstrajecten een aandeel hebben in de hulpverleningstrajecten van de jongeren?, welke belemmeringen en kansen jongeren ervaren en wat de jongeren zelf ondernemen om hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verstevigen. Aan de hand van deze theorie is te zien hoe belangrijk bepaalde kapitalen zijn, zoals financiën en hoe belemmerend die kunnen werken als jongeren die niet bezitten. Verder wordt er beschreven welke andere aspecten belemmerend kunnen werken voor de jongeren met schulden, zoals cultureel kapitaal. Zo kun je aan de hand van deze theorie en deze kapitaal een verklaring vinden voor de belemmeringen die de jongeren met schulden ondervinden. Zo kan de hulpverlening makkelijker inspelen op bepaalde problemen van de jongeren en deze eerder herkennen en de hulpverleningstrajecten daar ook op afstemmen.

Kapitaal heeft tijd nodig om te accumuleren. Het levert winst op en kan worden gereproduceerd. Afhankelijk van waar kapitaal functioneert kent het verschillende vormen:

Economisch kapitaal

Onder economisch kapitaal vallen financiële middelen en zaken die een bepaalde financiële waarde kunnen hebben.

Cultureel kapitaal

Komt voor in de vorm van cultuurgoederen (schilderijen), boeken, encyclopedieën, instrumenten, machines, maar ook theorieën of denkbeelden, wetenschappelijke kennis, muziek, etiquette van een bepaalde maatschappelijke groep, diploma's (Bourdieu 1989: 123).

Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal is het geheel van bestaande of potentiële hulpbronnen dat voortvloeit uit het bezit van een meer of minder geïnstitutionaliseerd duurzaam netwerk van relaties, van onderlinge bekendheid en erkentelijkheid, dat elk van zijn leden de ruggeleuning geeft van het collectieve kapitaalbezit. Zij kunnen ook sociaal geïnstitutionaliseerd en gegarandeerd zijn door toe doen van een gemeenschappelijk naam (die van een familie, een klasse, een stand, of ook van een school of een partij) en door een hele reeks van instituerende handelingen die degenen die ze ondergaan, tegelijkertijd vormen en informeren. In dat geval nemen ze een meer of minder reëel bestaan aan en worden ze door middel van ruiltransacties in stand gehouden en versterkt (Bourdieu 1989: 132). Deze indeling is niet volledig. Er zijn meer vormen te bedenken, maar in dit onderzoek beperken we ons tot deze drie vormen.

2.2.5.1 Economisch kapitaal

Bourdieu beschrijft in zijn theorie dat financiële middelen je ontplooiing in de maatschappij bepalen. Als je genoeg financiële middelen hebt zal je eerder en beter participeren in de samenleving, op de arbeidsmarkt en in het onderwijs.

Waarom de financiële positie van een persoon zo belangrijk is, beschrijft hij aan de hand van een aantal aspecten, die gevolgen hebben voor de participatie van een mens in de samenleving.

Zo heeft iemand die in een arm gezin geboren is minder snel toegang tot genoeg financiële middelen, dan iemand uit een rijk gezin. Iemand uit een arm gezin heeft bijvoorbeeld beperktere middelen, om bijvoorbeeld een eigen pc en bureau om zijn huiswerk te kunnen maken aan te schaffen. Verder wonen rijke gezinnen in buurten die veel natuur en ruimere huizen hebben en komen kinderen in contact met andere beter bedeelde kinderen. Voor een arm kind is het weer andersom, die wonen meestal in wat slechtere wijken en komen ook meer in contact met kinderen die ook minder financiën hebben. Het sociaal netwerk van zulke kinderen is vaak zwak en dat heeft weer invloed op de positie van zulke kinderen in de samenleving (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

2.2.5.2 Cultureel kapitaal

Cultureel kapitaal bestaat uit een aantal eigenschappen of aspecten die mensen bezitten, dat uiteindelijk leidt tot hogere sociale posities in de samenleving. Er zijn een aantal aspecten die mensen moeten bezitten als voorwaarde om in aanmerking te komen voor die hogere sociale positie in de samenleving.

Deze aspecten zijn, de kennis die men aan de hand van onderwijs heeft vergaard, de houding die men aanneemt,

de opvattingen die men heeft over bijvoorbeeld de Nederlandse samenleving. Kort samengevat bezit men cultureel kapitaal wanneer men bekend is met de dominante cultuur waar men in leeft en daarin ook participeert (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

2.2.5.3 Socialisatie

Cultureel kapitaal heeft invloed op de socialisatie van een persoon. Ouders die het sociaal kapitaal bezitten en dit doorgeven aan hun kind in de vorm van bijvoorbeeld opvoeding. Dit is van invloed zowel in positieve als negatieve zin. Ouders die cultureel kapitaal bezitten zullen dit doorgeven aan hun kinderen die dus eerder en beter participeren in het onderwijs en de arbeidsmarkt, dan kinderen die ouders hebben die dat cultureel kapitaal niet bezitten. Cultureel kapitaal is vooral bij allochtonen een grote uitdaging, omdat die uit een andere cultuur komen en zich moeten aanpassen aan de dominante cultuur waar ze nu inleven (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

2.2.5.4 Sociaal kapitaal

Een van de bepalende factoren volgens deze theorie is het bezit van sociaal kapitaal. Om goed te kunnen participeren, spelen netwerken en relaties van mensen een belangrijke rol.

De belangrijke netwerken en relaties van mensen omschrijft Bourdieu als de bepalende factor voor de stijging op de sociale ladder. De omgeving van een persoon is hierbij dus erg belangrijk. Dit zie je heden ten dage terug in de wijken in Nederland, waarbij Allochtonen gezinnen geplaatst worden in overwegend autochtone wijken. Om zo een positieve invloed te hebben op de participatie van allochtone gezinnen.

Andere voorbeelden waarbij de omgeving van jongeren in positieve zin wordt beïnvloed, is dat ouders hun kinderen proberen te plaatsen op overwegend witte scholen, voor beter prestaties van hun kinderen. De nadeel hiervan is dat jongeren van Allochtone afkomst die sociale kapitaal niet kunnen overnemen van een autochtoon, omdat dit kind vaak op een zwarte school wordt gevormd (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

2.2.5.5 Linguïstisch kapitaal

Het spreken van 'de dominante cultuur' is ook een belangrijke voorwaarde om te kunnen participeren in de samenleving. Voor mensen met een autochtone achtergrond is dit een uitdaging, die wel eens voor belemmerende factoren kan zorgen in het participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Dit komt omdat deze jongeren met twee talen zijn opgegroeid. Volgens Bourdieu is de oorzaak van Allochtonen jongeren die moeite hebben met de taalvaardigheid van de dominante cultuur en de grammatica, dat allochtonen thuis vaak in de taal van de ouders spreken, uit het land van herkomst. Bourdieu geeft dus als tip mee om ook thuis te spreken in de taal van de dominante cultuur, waarmee men in leeft (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

De relatie tussen de schuldenproblematiek van jongeren en deze theorie, is dat de kapitalen die Bourdieu beschrijft van invloed zijn, op de problemen van de jongeren met schulden. De details van de relatie die deze theorie heeft met de schulden van de jongeren en hun participatie, zal verder belicht worden in hoofdstuk 5.

2.2.6 De theorie van Erikson in relatie tot schuldenproblematiek

De theorie van Erikson is een theorie die de ontwikkeling van een mens vanaf zijn geboorte tot zijn volwassenheid in beeld brengt, in acht fases. Deze acht fases worden gekenmerkt door belemmeringen, die zich ook kunnen oplossen in de volgende fase. Dit is de kern van iedere fase die Erikson heeft ontwikkeld (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271). Aan de hand van deze theorie kan er een verklaring worden gevonden voor bepaalde gedrag dat de jongeren met schulden vertonen of in het verleden vertoonden. Waarbij deze problemen tot bepaalde belemmeringen heeft geleidt, waar ze nu mee te kampen hebben. De hulpverlener kan zo hun hulpverleningstraject beter en eerdere gepaste hulp bieden, aan de jongeren met schulden. Verder past deze theorie goed bij deelvraag 2 en 3. Bij deze deelvragen is beschreven welke belemmeringen en kansen de jongeren ondervinden. Daarnaast is er beschreven wat de jongeren ondernemen om de positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te verstevigen en te belemmeren, wat de oorzaak daarvan is.

2.2.6.1 Vertrouwen versus fundamenteel wantrouwen

De eerste fase is de fase van een baby, waarin de belangrijkste factoren vertrouwen winnen van het kind, een veilige omgeving creëren en in de behoefte voorzien waar het kind om vraagt. Bijvoorbeeld als het kind om aandacht vraagt. Vervolgens kan het kind op ontdekking gaan. Een klik tussen de ouder en het kind is dus erg van belang. Het kind moet het idee hebben dat hij wordt begrepen en voorzien wordt in zijn behoeftes en dus zijn ouders kan vertrouwen. Zodat hij de omgeving kan leren kennen (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.2 Zelfstandigheid versus schaamte en twijfel

In deze fase staat de exploratie fase van het kind centraal. Het kind gaat op experiment uit, de ouders moedigen hem daarin aan of remmen het kind daarin. Waardoor zijn ontwikkeling bevorderd of juist belemmerd wordt.

Het kind ontwikkelt emoties en of het kind zelfstandiger wordt of twijfelt aan zijn beslissingen. Om te experimenteren is bepalend aan het gedrag van de ouders (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.3 Initiatief versus schuldgevoel

In deze fase staat het initiatief van het kind centraal. Het kind ontwikkelt zich door zelf dingen te willen doen, zowel fysiek als verbaal. Verder ontwikkelt het kind zich nog beter omdat het leuk vindt wat het doet. De ouders spelen ook hierin weer een belangrijke rol. Als het kind tegengehouden wordt in zijn activiteiten, kan het zo zijn dat het kind zich schuldig gaat voelen en geen plezier heeft en minder zelf initiatief neemt. Verder is hier ook veiligheid belangrijk. In hoeverre het kind zich veilig voelt en geen schaamte heeft of angst en vrees, kan hij of zij zich meer ontplooien (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.4 Vlijt versus minderwaardigheid

In deze fase van de ontwikkeling van het kind staan een aantal aspecten centraal die het kind wel of niet zal ontwikkelen. Deze aspecten zijn, lezen, schrijven, rekenen, handenarbeid, muziek instrumenten bespelen en sporten. Dit zijn voornamelijk fysieke aspecten waar het de uitdaging zit in het kunnen van het kind. Het zelf vertrouwen van het kind speelt hier ook een belangrijke rol. In de zin van als het kind meer zelfvertrouwen heeft kan het zich meer ontwikkelen, dan als het geen zelfvertrouwen heeft. Hierbij speelt weer de omgeving en voornamelijk de vertrouwde omgeving een rol zoals de ouders. Als de ouders het kind aanmoedigen en steunen zal het meer zelfvertrouwen ontwikkelen en een positievere zelfbeeld hebben. Als de ouders dit niet doen krijg je het tegenovergestelde (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.5 Identiteit versus rolverwarring

In deze fase staat de seksuele rijping centraal en de persoon is uit de kindertijd. Het kind begint zich fysiek te ontwikkelen in een snellere tempo, denk hierbij aan handen voeten en de geslachtsdelen. Het kind zit in een fase waar men op zoek is naar evenwicht. Daar de snelle fysieke ontwikkeling, dit gaat soms met tegenslagen dat erbij hoort, omdat het wennen is. Dit is de puberfase waarin de puber ook opzoek is naar een eigen identiteit en deze ook ontwikkelt. Hierbij hoort ook de rol van de puber, in de zin van dat hij een keuze maakt of twijfelt over zijn seksualiteit (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.6 Intimiteit versus isolement

Dit is een fase waarin de persoon zich ontwikkelt in het opbouwen van verschillende relaties. Deze relaties bestaan volgens Erikson uit een aantal aspecten. Dit zijn de volgende aspecten, wederkerigheid van orgasme met een beminde partner van een ander geslacht. Met wie men in staat en bereid is een wederzijdse verantwoordelijkheid te delen. Maar ook met wie men in staat en bereid is de cycli te reguleren van werk, voortplanting en recreatie, teneinde ook voor het nageslacht een bevredigende ontwikkeling te garanderen (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.7 Openstaan voor verandering versus stagnatie

In deze fase staan aspecten die men heeft ontwikkelt centraal zoals, normen en waarden, geloof die men doorgeeft aan de volgende generatie. Verder is dit een cruciale fase in de zin van of men een baan heeft waarin hij zich op persoonlijk vlak door ontwikkelt. Hierbij kun je denken aan creativiteit en op geestelijke gebied (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.2.6.8 Ego- integriteit versus wanhoop

In dit stadium staat de ontwikkeling van aspecten die hij heeft meegekregen centraal. In de zin van of hij die ook goed kan over brengen op anderen en verantwoordelijkheden kan dragen en dingen in het leven kan aanvaarden. Zoals tegenslagen hoe ga je hiermee om (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

De relatie die deze theorie heeft met de schuldenproblematiek van de jongeren, is dat jongeren gedurende de verschillende leeftijdsfasen, allerlei materiële behoeften ontwikkelen. Dat begint reeds in het gezin. Voorbeelden hiervan zijn ouders die een bepaalde leefstijl op een bepaald niveau hebben ontwikkeld. Daarbij soms onvoldoende financiële middelen voor hebben, om die te financieren. Ze kunnen schulden aangaan om zich een tijdje te kunnen handhaven. Kinderen in dergelijke gezinnen worden dan opgevoed met de boodschap dat het hebben van schulden 'normaal' is. Ze kunnen in hun verdere leven deze waarde en norm hanteren, waardoor ze in de problemen komen. Maar ook de invloed van de 'Peergroups' van jongeren kan een enorme rol spelen.

2.2.7 De sociale vergelijkingstheorie van Festinger

Festinger beschrijft aan de hand van zijn theorie, hoe het proces van jezelf vergelijken met anderen werkt. Maar ook waarom men zichzelf vergelijkt met anderen, wanneer en met wie men zichzelf vergelijkt. Ook beschrijft hij welke gevolgen dit voor de persoon heeft, zowel positief als negatief. Deze theorie sluit goed aan bij dit onderzoek, omdat uit de interviews is gebleken dat de jongeren met schulden ook bepaalde beslissingen hebben genomen, omdat ze erbij willen horen. Ze vergeleken zichzelf met leeftijdsgenoten en of vrienden, waarbij de gevolgen daarvan zijn dat jongeren schulden hebben gemaakt. Deze aspecten sluiten goed aan bij deelvraag 3 waarbij beschreven is wat de jongeren doen om hun positie te verstevigen of te belemmeren. Om goed te begrijpen waarom jongeren deze vergelijking maken. Maar ook de beslissingen die ze daarbij nemen, die bij de jongeren soms negatief uitpakt zoals schulden maken, is deze theorie uitermate geschikt voor dit onderzoek en de hulpverlening.

2.2.7.1 Waarom vergelijken mensen zich met anderen?

Naast het feit dat mensen informatie verzamelen van zichzelf, vergelijken ze zichzelf ook met anderen. Het doel van deze aspecten is om een betere zelfbeeld te hebben, om zichzelf te verbeteren of om het beeld dat men van zichzelf had te zien bevestigen (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

2.2.7.2 Wanneer vergelijken mensen zichzelf met anderen?

Het moment dat een persoon zich begint te vergelijken met anderen, is als men bij de groep wil horen of juist iets afkeurt. Bijvoorbeeld medestudenten lenen veel geld maar het overgrote deel geven ze uit in de kroeg. Dit kan een opvatting zijn waar men dan een conclusie aan verbindt. Om wel of niet bij de groep te willen horen of te blijven of gewoon iets afkeuren van de groep (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

2.2.7.3 Hoe vergelijken mensen zichzelf met anderen?

Mensen vergelijken zichzelf door een neerwaartse of opwaartse vergelijking te maken of zichzelf te vergelijken in een Peergroup. Dit zijn mensen van het hetzelfde geslacht, leeftijd en bijvoorbeeld in de zelfde team van een voetbalclub. Aan de manier van vergelijken die in het vorige kopje omschreven is, zitten voor en nadelen. Bij een opwaartse vergelijking is het positief voor je zelfbeeld als men, zich met iemand vergelijkt die bijvoorbeeld dezelfde opleiding als jou heeft gevolgd en nu een baan heeft die je ook nastreeft.

Alleen is deze persoon wat ouder en heeft hij bijvoorbeeld wat langer over de opleiding gedaan. De nadeel van een opwaartse vergelijking is als men, bijvoorbeeld met een profvoetballer vergelijkt die ook nog bij je favoriete club speelt en jij dit ook wilt bereiken. Maar na verloop van tijd erachter komt dat je dat niet zult bereiken en het voor weinig mensen is weggelegd. Bij neerwaartse vergelijking kan het een negatief effect hebben op je zelfbeeld als men, zich vergelijkt met iemand die bij dezelfde voetbalclub heeft gespeeld. Maar wel de selectie heeft gehaald en jou is dat niet gelukt. Het positieve aan neerwaartse vergelijking is, als men zich vergelijkt met een persoon die in de jeugd in dezelfde elftallen heeft gespeeld als die jij nu doorloopt. Alleen door bijvoorbeeld een blessure de selectie nooit heeft gehaald en jij bent over het algemeen blessurevrij (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

2.2.7.4 Wat doen mensen om hun ego te redden?

Er zijn genoeg redenen te bedenken waarom iemand zijn ego wil redden, bijvoorbeeld om geen gezichtsverlies te leiden bij zijn vrienden. Om een helder beeld te krijgen hoe mensen dit doen heeft Festinger een aantal strategieën uiteen gezet die men gebruikt namelijk, men probeert iets beter te doen dan de ander. Dit doen ze door nog beter hun best te doen om alleen maar beter te lijken dan de ander. Men bagatelliseert de positie of de prestatie van de ander. Hierdoor lijkt het alsof zijn positie of prestatie helemaal niet buitengewoon is terwijl dit in werkelijkheid wel zo is. Men probeert afstand te nemen van de persoon die het beter doet, door bijvoorbeeld deze persoon te ontwijken op straat of niet meer op te zoeken (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

2.3 Het aandeel van de hulpverleningstrajecten in het versterken van de participatie van jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

In het boek van 'Zwerfjongeren Begeleiden' (Naber, 2010) wordt aangegeven dat twee instellingen werken met de methodieken om de sociale omgeving van de jongeren te versterken. Deze methodieken heten, helpen in eigen omgeving, T-team-methode, nieuwe perspectieven. Wat deze methodes gemeenschappelijk hebben is een kortdurende, intensieve en outreachende aanpak, aansluiting bij de leefomgeving (Naber, 2010). Deze methodieken worden ingezet om het sociale netwerk van de jongeren te versterken en om zo beter te participeren in de samenleving. Door meer gebruik te maken van hun sociale netwerk. Het zijn methodieken die al uitgeprobeerd zijn in de praktijk en nu echt ingezet worden. De hulpverleners richten zich op deze manier van werken meer op de participatie en de zelfredzaamheid van de jongeren. In plaats van het richten op de korte termijn oplossingen, zoals schulden proberen weg te werken (Naber, 2010). Met deze werkwijze is het de bedoeling aan te tonen dat mensen die willen participeren, dit niet alleen kunnen door hulp van de hulpverleners. Maar om het onderzoek niet te vervagen en het helder en concreet te houden zal het onderzoek zich richten, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, wat betreft de participatie en hun positie. Het doorslaggevende factor voor deze keuze is naast de investering in je toekomst en direct werkt aan het verlagen van je schulden ook netwerken opbouwt.

Wat verder belangrijk is, is de bewustwording van de financiële problemen van de jongeren. Als de bewustwording er niet is bij de jongeren, dan is het lastig om jongeren hun sociale netwerken te versterken en te laten participeren door te studeren en te werken. Dit komt doordat het terugvallen in de schulden of het verergeren van de schulden dan groter is. In het artikel van 'Stijn Verhagen' 'Jongeren willen geholpen worden met schulden' (Verhagen, 2011), staat dat professionals nauwelijks aandacht geven aan de bewustwording van de schulden van de jongeren (Verhagen, 2011).

Het JIT Jeugd interventie team

Het JIT zorgt er met onder andere Stichting Samenwerkende Sociale Fondsen (SSSF) en Stichting Leergeld voor dat jongeren met schulden niet uit huis worden gezet. Maar ook een opleiding kunnen volgen. Dit is een belangrijk punt waar een jongere na zijn traject bij het JIT zich aan vast kan houden. In het geval de jongere een inkomstenbron wil hebben om verder te kunnen participeren, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt.

Om het doel te kunnen bereiken zoals in de vorige alinea omschreven is, maakt JIT gebruik van een methodiek(NP) nieuwe perspectieven. Deze methodiek zorgt ervoor dat jongeren die geen perspectieven meer hebben weer geholpen kunnen worden. Dit kan volgens het JIT het beste door ze te helpen in hun vertrouwde omgeving. Het is erop gericht op het versterken van hun sociale contacten, familie en het begeleiden naar een opleiding of een baan (Magazine, 2013).

2.4 Conclusie van de beschreven thema's en theorieën

In dit hoofdstuk zijn de thema's uit de hoofd en deelvragen uiteengezet, aan de hand van verschillende methodieken en wetenschappelijke artikelen.

2.4.1 Hulp van de hulpverlening

Jongeren met schulden hebben de intentie om te participeren of dit altijd lukt, ligt aan een aantal factoren. Deze factoren zijn, de bereidbaarheid van de hulpverleners en de mogelijkheden die de hulpverleners tot hun beschikking hebben.

2.4.2 De interpretatie die de jongeren geven aan het aspect participeren met schulden

Jongeren zien het aspect participeren terwijl je schulden hebt als iets wat lastig is. Ze vinden participeren in zo een situatie een bijna onmogelijk opgave, in de zin van om te blijven participeren.

2.4.3 Het participeren op het gebied van onderwijs

Zoals de sociale vergelijkingstheorie weergeeft van Festinger, vergelijken jongeren zich graag met mensen die het beter doen. Maar wel in dezelfde positie zaten of waar de jongeren zich in herkennen, bijvoorbeeld sociaal economische klasse. Jongeren krijgen dan een positievere zelfbeeld van zichzelf en gaan zich aan hen conformeren en hetzelfde proberen na te streven. Dit heet in de sociale theorie 'Een opwaartse vergelijking' (Festinger, 2013).

De theorie die in de vorige alinea beschreven is typeert het gedrag van de jongeren die in het boek 'Jaarboek Armoede en sociale uitsluiting' (Vranken, Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2006, 2006, p.241-243) beschreven is. In het boek wordt aangegeven dat de grootste kans is dat jongeren door studeren is, als een van hun ouders ook hun studie hebben afgerond. De conclusie die hier aan verbonden kan worden, is dat of jongeren op dit leefgebied participeren vooral doorslaggevend is door de invloed van hun omgeving. Het is hierin van belang dat hulpverleners hier op inspelen.

2.4.4 Participatie van jongeren op de arbeidsmarkt

Jongeren met schulden die op de arbeidsmarkt willen participeren, ondervinden dat ze niet serieus worden genomen door bedrijven en hulpverleners (Bouverne- De Bie, 2003, P.24-25). Het gedrag van de jongeren zoals beschreven is in de paragraaf 'Participatie van jongeren met schulden op verschillende leefgebieden' en in de vorige alinea. Wordt verklaard vanuit de sociale theorie genaamd de attributietheorie. Deze theorie onderschrijft het gedrag van de jongeren in de zin van, dat de jongeren die de schuld geven aan anderen buiten zichzelf. Dit valt onder externe attributie. Dit is het toeschrijven van bepaalde omstandigheden aan andere factoren buiten zichzelf (Kelley, 2011). Aan de hand van deze theorie kun je concluderen dat dit gedrag van de jongeren een bekend verschijnsel is.

2.4.5 Sociale netwerken van de jongeren

Jongeren met schulden die succesvol willen participeren of hun positie willen versterken in de samenleving hebben hun sociale netwerk hierbij nodig. In het boek van 'zwerfjongeren begeleiden, het versterken van hun sociale netwerken' wordt nadrukkelijk aangegeven hoe belangrijk hun sociale netwerk is, om te kunnen participeren. Maar de praktijk is vaak anders dan de theorie onderschrijft. Daarom zijn er methodieken die uiteen zijn gezet in de paragraaf 'Jongeren met schulden en hun sociale netwerken'. Die eerst zijn getest en nu door twee instellingen in worden gezet genaamd het JIT en het SSSF.

De cijfers en resultaten hiervan moeten nog bekend worden gemaakt, omdat in 2013 met dit concept is begonnen. Wat hier het belangrijkste is, is dat de instellingen zich bewuster zijn geworden van hoe belangrijk de sociale netwerk van de jongeren zijn. Maar ook dat die al in een vroeg stadium versterkt moet worden, om op langere termijn succesvol te kunnen zijn voor het doel van de jongeren zelf (Bijvoets, 2010).

Hoe belangrijk het sociale netwerk is onderschrijft ook 'Bourdieu's theorie van sociaal en cultureel kapitaal'. Om succesvol te kunnen participeren in de samenleving voor jongeren bijvoorbeeld met schulden, zijn relatie en netwerken belangrijk. Bourdieu noemt dit Sociaal kapitaal. Naast de relatie en sociale netwerken is de invloed van de omgeving ook erg van belang. Hier bedoelt Bourdieu mee dat een school dat slecht presteert of een woonwijk waar veel criminaliteit is, ook een grote invloed heeft op de jongeren. (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

2.4.6 Het moment van schulden maken en welke schulden

In het rapport van Louise van Tilburg waarin de soorten schulden beschreven worden, komt een aspect sterk naar voren, namelijk wanneer men schulden maakt. Dit is erg van belang voor de hulpverlener, zo kan een hulpverlener anders hulp bieden.

Op het moment dat blijkt dat een cliënt overlevingsschulden maakt om te kunnen eten kan gekeken worden of die gene in aanmerking kan komen voor de voedselbank. Ook kan worden nagegaan of er gebruik wordt gemaakt van de toeslagen bestemd voor mensen met een inkomen onder minimumloon (Van Tilburg, 2010, p. 22-23).

2.4.7 Het proces van sociale bindingen/sociale uitsluiting en de gevolgen

Sociale uitsluiting manifesteert zich niet in een keer. Het is volgens de theorie van Kees Schuyt een proces waarbij het ene factor het gevolg is van de vorige factor. Dat leidt uiteindelijk tot sociale uitsluiting. De gevolgen hiervan zijn zodanig dat jongeren niet of beperkt kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Verder geeft deze theorie goed weer welke belemmeringen jongeren ondervinden om hun positie te versterken op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Zijn theorie sluit ook goed aan bij de Nederlandse samenleving en het klimaat met een verharde maatschappij. Verder weerspiegelt het beeld dat de overheid nastreeft. Maar dat het toch kan falen voor de kwetsbaardere in de samenleving (Schuyt, 2006, p.70-74).

2.4.8 Ontwikkelstadia van Erikson, stadia van volwassen worden en de gevolgen

De theorie van Erikson geeft een overzichtelijke inzicht in de ontwikkelingsstadia van een baby tot aan zijn volwassenheid. De ontwikkelingen zijn verdeeld in fases en worden gekenmerkt door factoren, die zijn of haar ontwikkeling kunnen belemmeren. Vervolgens hoe die eventueel zich ook weer oplossen. De doelgroep voor dit onderzoek zijn jongeren met schulden. Dit is een theorie dat goed bij de doelgroep van dit onderzoek past. Zo heb je als onderzoeker een goed inzicht in welke fase een jongere zit en welke belemmerende factoren hebben geleid tot het maken van schulden.

Of welke factoren meespelen in de belemmeringen om schulden op te lossen of de motivatie om te participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, ondanks de schulden (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

2.4.9 Aandeel van de hulpverleningstrajecten op het versterken van de participatie van jongeren met schulden, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

Zowel landelijk als alleen in Den Haag zijn weinig instellingen te vinden die bij hun hulpverleningstrajecten de prioriteit stellen. Om de leefgebieden van de jongeren zodanig te versterken dat ze na het traject een aandeel hebben gehad in de participatie van de jongeren met schulden op de verschillende leefgebieden. Zodat ze goed kunnen participeren in samenleving, ondanks de schulden van de jongeren. In dit onderzoek is uiteindelijk voor een boek gekozen dat nadrukkelijk inspeelt op de participatie van de jongeren en een instelling. Dit om een concreet beeld te geven van hoe het in de praktijk wordt gebracht en zodat dit kan worden gebruikt voor de volgende stappen in dit onderzoek. Het boek 'zwerfjongeren begeleiden' beschrijft een van de instellingen, die het versterken van de participatie van de jongeren op verschillende leefgebieden hanteert. Namelijk 'Het Jit' (Bijvoets, 2010). Het hulpverleningstraject van Jit bij het versterken van de verschillende leefgebieden van de jongeren, geeft een goed inzicht van hoe dit in de praktijk wordt toegepast.

Ook geeft het een goede inzicht van waar er nog werk verzet moet worden. Echter er zijn nog geen cijfers over andere resultaten bekend, omdat deze nieuwe manier van werken in 2013 is toegepast.

Wat wel gezegd kan worden is dat de focus bij het Jit licht bij de sociale netwerken versterken van de jongeren. De vraag is bij welke jongeren dit belangrijker is en bij welke minder, aangezien er ook jongeren zijn die schulden hebben maar een goede band hebben met hun sociale omgeving en relaties (Magazine, 2013).

3. Methodologie

3.1 Inleiding

Voor dit onderzoek is er gekozen voor kwalitatief onderzoek. Het kwalitatief onderzoek dat uitgevoerd is, is een onderzoek waarbij het gedrag, de meningen en motieven van de jongeren beschreven en onderzocht zijn. Verder past kwalitatief onderzoek goed bij de hoofd en deelvragen die beschreven zijn in de paragraaf probleemanalyse. Ook is er gekozen voor kwalitatief onderzoek omdat het de bedoeling is in dit onderzoek om de jongeren een stem te geven. De onderzoeksvragen passen in het perspectief van kwalitatief onderzoek, omdat de beleving van de jongeren ten aanzien van schulden centraal staat. Daarnaast wordt er gevraagd welke lering er voor de toekomst daaruit getrokken kan worden. Voor de hulpverlening, om nog beter te kunnen aansluiten op de behoefte en vragen van de jongeren met schulden.

In de volgende sub paragrafen zullen de volgende onderwerpen aanbod komen. Allereerst zal een beeld gegeven worden over de onderzoeksgroep. Vervolgens zal er beschreven worden welke dataverzamelingmethode is gebruikt en waarom hiervoor gekozen is. Daarna zullen de gehanteerde begrippen gedefinieerd worden.

3.2 Onderzoeksgroep

De personen die zijn onderzocht zijn jongeren van 17 t/m 23 jaar die schulden hebben. Verder zijn het jongeren uit de omgeving van Den Haag en in Den Haag, die geen vaste woonadres hebben of een tijdelijke onderkomen hebben bij de Kessler Stichting. In dit onderzoek richt zich specifiek op jongeren met schulden. Daarom is er geen onderscheid gemaakt in de verdere persoonlijke situatie van de jongeren, zoals dakloos, Allochtoon of autochtoon en sekse. Dit besluit is genomen na een inventariserend gesprek over de doelgroep met de opdrachtgever. De reden voor dit besluit is omdat het om de participatie gaat van de jongeren met schulden en hun hoe ze hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De jongeren die hebben deelgenomen aan dit onderzoek zijn jongeren met schulden van instellingen die DADD vertegenwoordigt. De interviews hebben plaatsgevonden bij Mara Opstap. Er is hier voor gekozen omdat dit na een overweging de beste optie is voor de jongeren zelf. De jongeren zijn geïnterviewd in een omgeving die voor hen niet nieuw is en waar zij zich daardoor op hun gemak kunnen voelen. Hierdoor is de kans groter dat de jongeren meer zullen vertellen, ook omdat het een lastig en gevoelige onderwerp betreft, waarmee sommige jongeren bij bepaalde vragen met hun verleden worden geconfronteerd.

3.3 Data verzamelingmethoden

Aan de hand van actiegericht onderzoek zoals die beschreven is in de probleemanalyse, is de volgende data verzamelingmethoden gebruikt voor het onderzoek. Namelijk, individueel interviews met openvragen en deskresearch. Er is in dit onderzoek gekozen voor de onderzoeksbenadering van 'Actie gericht onderzoek' zoals in het boek van Migchelbrink (Migchelbrink, 2013) beschreven is.

In dit boek wordt onder andere aangegeven dat je als onderzoeker de problematiek samen met de cliënten wilt aanpakken.

Daarin is het van belang dat de respondenten weten wat de onderzoeker komt doen en ze moeten vertrouwen erin hebben dat de onderzoeker iets voor hen kan betekenen. Dit is een aspect waarin de onderzoeker zich herkent en hier is ook naar gestreefd om dit toe te passen tijdens het onderzoek, aan de hand van onder andere de methodes die in de vorige alinea zijn beschreven. (Oomkes, 2013). (Migchelbrink, 2013). Verder was het de bedoeling om aan de hand van de methodieken meer met de jongeren samen te werken. De reden hiervoor is dat de jongeren immers ervaringsdeskundigen zijn in hun problematiek. Met de gedachte dat als hun inzicht kan helpen om anderen uit de schulden te houden of niet terug te vallen in de schulden, is dat een gemiste kans, als hier geen aandacht aan wordt geschonken. Verder geef je op deze manier van onderzoek doen deze doelgroep ook een positie. Een positie dat ze er toe doen en zal het helpen om de beeldvorming over onderzoekers en het werkveld te verbeteren en ze helpen tenslotte zichzelf ermee. Doordat ze ook misschien wel de oplossing voor hun eigen problemen zien (Migchelbrink, 2013). Dit onderzoek is een voorbeeld van actiegericht onderzoek, omdat je aan de hand van een aantal belangrijke onderwerpen. Een goed beeld krijgt van de meningen en belevingen van de jongeren gezamenlijk. Dit is een methode naast de individuele interviews die zijn afgenomen. Verder heeft de onderzoeker een aantal dagen geparticipeerd in het leven van de jongeren. Het was de bedoeling om aan de hand hiervan meer te weten te komen, wat er nu echt leeft bij de jongeren. Verder was het de bedoeling om erachter te komen Wat hun belemmeringen zijn in het dagelijkse leven en hoe zij daar tegenaan kijken. Zo kreeg de onderzoeker een beter beeld van de jongeren die daarna zijn geïnterviewd. Ook was het de bedoeling om in dialoog te gaan met jongeren tijdens het participeren in hun dagelijkse leven. Zo hebben de jongeren ook een goed beeld van de onderzoeker en weten ze wat ze van de samenwerking konden verwachten.

De interviews zijn na de gesprekken verder uitgewerkt samen met de jongeren, zodat hun meningen en belevingen niet verkeerd worden opgevat en juist worden weergegeven. Verder is naast de zojuist benoemde methodiek deskresearch een belangrijke hulpmiddel in het onderzoek, om te kijken wat de media, de literatuur en de wetenschappers over deze jongeren schrijven. Hierdoor kan een onderzoek worden verricht die samen met de jongeren is gedaan en niet alleen over de jongeren gaat.

3.4 Meetinstrumenten, operationalisering van de centrale begrippen

3.4.1 Begrip uit de hoofdvraag: ‘schulden’

De jongeren die onderzocht zijn, hebben schulden. De jongeren hebben verschillende soorten schulden. Van overlevingsschulden tot overbestedingschulden. De schulden zijn bij de jongeren waarneembaar.

De onderzoeker kon dit waarnemen door de groepsgesprekken die plaats hebben gevonden voor de jongeren die geselecteerd werden om geïnterviewd te worden. Verder kan dit aspect ook gemeten worden, aan de hand van de interviews en het participeren in het leven van de jongeren met schulden. Verder kon dit aspect ook in kaart worden gebracht, door het participeren in het leven van de jongeren en de interviews die zijn afgenomen met de jongeren.

3.4.2 Begrip uit deelvraag 1: ‘hulpverleningstrajecten’

De hulpverleningstrajecten van de jongeren zijn waarneembaar. Door het participeren in het leven de jongeren heeft de onderzoeker een goed beeld gehad van de hulpverleningstrajecten van de jongeren. Verder is dit aspect aan de hand van interviews in kaart gebracht en gemeten.

3.4.3 Begrip uit deelvraag 3: ‘participatie’

Participeren kan een persoon op verschillende leefgebieden. Dit onderzoek beperkt zich tot onderwijs en arbeidsmarkt. Of de jongeren participeren, kan de onderzoeker waarnemen door tijdens het participeren in het leven van de jongeren aantekeningen te maken van de jongeren. Zodat de onderzoeker direct een beeld heeft van wie wel en niet participeert en op welke leefgebieden. Tijdens het participeren in het leven van de jongeren met schulden, zijn een aantal onderwerpen besproken in groepsverband, die de jongeren bezig houden. Verder is het ook meetbaar en is het aspect in kaart gebracht aan de hand van interviews en het participeren in het leven van de jongeren.

3.5 Procedure

In deze paragraaf zal er beschreven worden welke criteria gehanteerd zijn voor het werven van de jongeren en hoe ze benaderd zijn. Verder zal het proces beschreven worden naar de uiteindelijke respondenten toe. Er zal beschreven worden welke instellingen er zijn bezocht en met welk doel. Verder zal er beschreven worden waar de onderzoeker opgelet heeft bij het werven van de juiste respondenten

3.6 Het werven van respondenten bij Mara Opstap en het participeren in het leven van de jongeren met schulden

Voor het onderzoek naar de ervaringen van jongeren met schulden en hun participatie en positie op de leefgebieden, onderwijs en arbeidsmarkt, is er voor gekozen om als eerst een aantal dagen mee te lopen in een instelling. De reden hiervoor is om zo te kunnen participeren in het leven van de jongeren. Het participeren in het leven van de jongeren is erg van belang voor het onderzoek, omdat je als onderzoeker een zo goed mogelijk beeld wil geven van de jongeren met schulden en hun goed wil begrijpen. De opdrachtgever DADD heeft een grote achterban, die ook veelal jongeren begeleidt met schulden. Na het doornemen van een aantal instellingen die DADD vertegenwoordigt, is er uiteindelijk gekozen voor Stichting Mara Opstap. Er is gekozen voor deze instelling, omdat je als onderzoeker het beste bij deze instelling kon participeren, doordat zij een grote groep jongeren begeleiden en activiteiten aanbieden. Dit biedt de onderzoeker de mogelijkheid om de jongeren van dichtbij mee te maken en een betere indruk te hebben van de doelgroep.

Zonder dat er direct een op een gesprekken plaatsvinden en dit ook minder confronterend is voor de jongeren. Het kan confronterend zijn voor de jongeren vanwege het gevoelige onderwerp waar onderzoek naar wordt gedaan, zoals de opdrachtgever aangaf in een interview (Opdrachtgever, 2014).

Er is twee dagen meegelopen met de begeleiders van Mara Opstap. In die dagen waren de activiteiten het kiezen van een gerecht, het bereiden ervan en het nuttigen van het zelf gemaakte maaltijd.

Naast de boodschappen die werden gedaan voor de avondmaaltijd was er de mogelijkheid om verschillende spellen te spelen in het gebouw. Daarnaast was er ook ruimte voor het bespreken van onderwerpen die de jongeren dagelijks bezighouden, zoals bepaalde belemmeringen die ze ondervinden bij de hulpverlening.

Door mee te doen met bepaalde spellen zoals tafeltennis en het bijwonen van de onderwerpen die besproken werden die jongeren in hun dagelijkse leven bezig houden, is de onderzoeker de jongeren beter gaan begrijpen. In de zin van hoe de jongeren het leven ervaren om met schulden te leven, de problemen met de hulpverlening, maar ook het nut van zulke projecten van Mara Opstap. Bij Mara Opstap komen jongeren bij elkaar en zijn ze even weg van hun dagelijks problemen en moeten ze niets, alles mag in de zin van het mee doen met de activiteiten van Mara Opstap.

Door deze dagen heeft de onderzoeker een goed beeld gekregen van de doelgroep die onderzocht is. Verder had de onderzoeker hierdoor een beter beeld van de jongeren die een interview wilden afleggen en die ook echt bereid waren om open te staan voor het beantwoorden van de vragen. Verder heeft de onderzoeker gekeken welke belemmeringen de jongeren ondervinden in hun dagelijkse leven en op welke leefgebieden. Op basis hiervan is een selectie gemaakt, van jongeren waarmee een interview is afgenomen. Hoe de onderzoeker dit proces heeft ervaren, is te lezen in de bijlage onder het kopje reflectieverslag.

3.7 Analyseprocedure

Bij het verzamelen en het verwerken van de data is er als volgt te werk gegaan. De uitkomsten van de interviews zijn letterlijk uitgeschreven. Vervolgens zijn de interviews die de onderzoeker heeft opgenomen uit gewerkt en gebundeld in een verbatim. In de interviews is vermeld waar het interview heeft plaatsgevonden en hoe lang het heeft geduurd. Het streven was om de interviews letterlijk uit te schrijven, zodat de onderzoeker eventuele informatie niet misloopt, die kan worden gebruikt in het vervolg van het onderzoek.

Vervolgens is er een reflectie geschreven van hoe de interviews zijn verlopen. Hierin analyseer je als onderzoeker je eigen gedachte en handelen en die van de jongeren die zijn geïnterviewd. Zodat de onderzoeker zichzelf in de toekomst kan blijven verbeteren zowel tijdens als na het onderzoek (Boeije, 2005).

Na het verwerken van de ruwe data en het schrijven van de reflectie is de data geanalyseerd. Het analyseren van de data is gedaan aan de hand van open coderen zoals vermeld is in het boek van Boeije (Boeije, 2005). Hierin is het van belang dat je teksten volledig leest en de belangrijkste fragmenten een code geeft. Sommige stukjes tekst behoren dezelfde code te krijgen, omdat ze tot hetzelfde onderwerp behoren. Vervolgens is er axiaal gecodeerd.

In het axiaal coderen is er gekeken naar de fragmenten die zijn gecodeerd en de teksten, vervolgens concreter te maken door de codes te schrappen die overbodig zijn en waar het moet, nieuwe codes toevoegen en bijvoorbeeld hoofd en subcodes te maken. Hierdoor werd de data overzichtelijker. Tenslotte is er na het axiaal coderen selectief gecodeerd. Hierin ga je als onderzoeker wederom sorteren op relevantie en thema's die vaker terug zijn gekomen en die elkaar versterken en vraag je jezelf af wat de belangrijkste boodschappen waren van de onderzochte jongeren.

Daarna kom je tot een kerncategorie van codes die het volledige data vertegenwoordigt en een goed beeld geeft van de kern van de interviews (Boeije, 2005).

Om een goed beeld te geven van wat het resultaat kan zijn, van het proces van coderen van de data, zie je hieronder een voorbeeld van een kerncode. De kerncode is het resultaat van het doorlopen van het gehele proces van coderen, vanaf het open coderen tot het eindresultaat de kerncodes,

De kerncode van het onderdeel onderwijs

De acties waarmee jongeren met schulden hun kansen vergroten of belemmeren om te participeren in het onderwijs

- Jongeren met schulden zien hun belemmeringen vooral, als ze nog te veel met hun schulden bezig zijn, als ze geen vaste woonadres hebben.
- De jongeren met schulden zien hun kansen vergroten, als ze de hulpverlening kunnen overtuigen van het feit dat ze gemotiveerd zijn om een opleiding te kunnen volgen.

3.8 Verbinding theorie en de deelvragen

In de volgende paragraaf zal er beschreven worden hoe en met welke deelvragen er te werk is gegaan en op basis van welke aspecten uit de theorie. Verder zal er beschreven worden waar er precies een link is gelegd tussen de deelvragen en de theorie.

3.8.1 Aandeel van de hulpverleningstrajecten in de participatie van de doelgroep op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

Een belangrijk aspect dat onderzocht dient te worden bij deze doelgroep is het aandeel van de hulpverlening. Het aandeel van de hulpverlening in de participatie en het versterken van de positie van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Om dit te kunnen onderzoeken en om een goede link te kunnen leggen met de praktijk, is er gekozen voor het boek van 'Armoede en Participatie' (Bouverne- De Bie, 2003, P.24-25). In dit boek wordt beschreven wat de ervaring is van de doelgroep met de hulpverlening. Dit aspect is verder van belang om de hulpverlening te verbeteren en de hulpverlening beter aan te sluiten op de doelgroep jongeren met schulden. Er zijn een aantal aspecten in dit boek die goed aansluiten bij deze deelvraag en de doelgroep. In dit boek wordt een jongere geciteerd die aangeeft hoe jongeren de rol van de hulpverlening ervaren, 'We gaan maar naar een dienst in uiterste nood en dan moeten we dagen bedelen om te krijgen waar we recht op hebben. We hebben altijd iemand nodig, een tussenpersoon, en die wordt geloofd. Naar ons luisteren ze niet. Na twee woorden moet je al zwijgen. Je hoort aan hun antwoorden dat ze je niet serieus nemen' (Bouverne- De Bie, 2003, P.24-25).

Dat deze belemmering van de jongeren een slechte invloed hebben op de positie van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, onderschrijft ook de theorie van Kees Schuyt (Schuyt, 2006, p.70-74). Kees Schuyt beschrijft dit in een aantal dimensies die uiteindelijk leiden tot sociale uitsluiting. Dit aspect van Kees Schuyt sluit goed aan bij de vraag of de jongeren die belemmeringen ook ondervinden om te kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

3.8.2 De belemmeringen en kansen die de jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

De theorie beschrijft uitgebreid wat de belemmeringen en kansen kunnen zijn van de doelgroep. De theorie van Louise van Tilburg (Van Tilburg, 2010, p. 22-23) beschrijft welke schulden jongeren kunnen hebben en waarom deze schulden kunnen ontstaan. De soorten schulden die jongeren hebben kunnen belemmerend zijn en negatieve gevolgen hebben voor de positie van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Bijvoorbeeld doordat ze hun school niet kunnen bekostigen. Dit kan als een belemmering worden ervaren door de jongeren. De theorie van Kees Schuyt beschrijft aan de hand van dimensies wat de gevolgen kunnen zijn als mensen uitgesloten worden door de samenleving. Mensen met problematische schulden hebben een grote kans op uitsluiting. Deze uitsluiting kan een negatieve gevolgen hebben voor de positie van de jongeren met schulden. Maar de theorie geeft ook aan dat deze dimensies een positieve effect kunnen hebben op de positie van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Als de jongeren deze dimensies weten aan te pakken en verandering in hun situatie willen brengen, door bijvoorbeeld iets aan hun schulden te doen. Bourdieu beschrijft in zijn theorie over verschillende soorten kapitaal hoe mensen zich ten opzichte van elkaar onderscheiden. In hoofdstuk 2 zijn de uitgangspunten van zijn concepten uitgewerkt. Door deze concepten te verbinden met de situatie van de jongeren met problematische schulden, wordt duidelijk dat jongeren die niet volgens de geldende regels van het maatschappelijk speelveld leven, belemmeringen in hun participatieproces binnen de samenleving kunnen ondervinden. De theorie van Bourdieu (Bourdieu, 2011) beschrijft aan de hand van kapitalen wanneer deze belemmerend of positief kunnen werken. In deze theorie wordt beschreven dat jongeren de taal van de omgeving waar ze in participeren goed moeten kennen. Verder wordt in deze theorie onderwijs beschreven als een van de belangrijkste kapitalen om te kunnen participeren op andere kapitalen.

Wat uiteindelijk leidt tot een sterke positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Dit aspect sluit goed aan bij deze deelvraag, als je een goed beeld wilt hebben van de belemmeringen en kansen die jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De theorie van Erikson (Erikson, 2014) Beschrijft de ontwikkelingsstadia van volwassenwording. In deze stadia wordt ook beschreven welke aspecten belemmerend kunnen werken of juist bevorderend. Deze theorie sluit goed aan bij deze deelvraag, omdat de doelgroep jongeren zijn. Deze jongeren zitten nog in hun ontwikkeling zowel fysiek als geestelijk. Aan de hand van deze theorie kun je een verklaring vinden waarom jongeren een bepaalde beslissing hebben gemaakt in het verleden en waarom ze die nu nog steeds als belemmerend ervaren. De theorie van Festinger (Festinger, 2013) beschrijft wat de negatieve en positieve gevolgen kunnen zijn van het vergelijken met anderen. Deze theorie geeft een goed beeld en past goed bij deze deelvraag, omdat aan de hand van deze theorie helder wordt waarom jongeren zich met elkaar vergelijken en de daarbij horende beslissingen hebben gemaakt. Die nu als belemmerend of als positief worden ervaren. Op de vraag of jongeren überhaupt zich vergelijken met anderen? Is de theorie duidelijk. Dit is volgens de theorie een natuurlijke gegeven waarbij de mens zich altijd bewust of onbewust vergelijkt met anderen. Door deze drie theorieën in dit onderzoek met elkaar te koppelen kan de situatie van de onderzochte jongeren worden verklaard.

3.8.3 Waarmee belemmeren of versterken jongeren hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?

De theorie beschrijft welke initiatieven mensen kunnen ondernemen om hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt i.p.v. Kunnen te versterken of belemmeren. Zo beschrijft de theorie van Louise van Tilburg (Van Tilburg, 2010, p. 22-23) de soorten schulden en hoe die ontstaan zijn. Deze soorten schulden geven aan hoe de jongeren bepaalde schulden hebben gemaakt en tot welke belemmeringen dit kan leiden. De theorie van Kees Schuyt beschrijft aan de hand van dimensies wat de gevolgen kunnen zijn als mensen uitgesloten worden door de samenleving, doordat de jongeren bijvoorbeeld schulden hebben. Deze uitsluiting kan een negatieve gevolgen hebben voor de positie van de jongeren met schulden. Maar de theorie geeft ook aan dat deze dimensies een positieve effect kunnen hebben op de positie van de jongeren, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Deze dimensies kunnen ook een positieve effect hebben als de jongeren deze dimensies weten aan te pakken en verandering in hun situatie willen brengen. Door bijvoorbeeld iets aan hun schulden te doen. Deze theorie sluit daardoor goed aan bij de vraag welke acties jongeren ondernemen om hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te versterken of belemmeren. De theorie van Bourdieu (Bourdieu, 2011) beschrijft aan de hand van kapitalen, welke acties mensen ondernemen bij welke kapitalen en wanneer deze belemmerend of positief kunnen werken. In deze theorie wordt beschreven dat jongeren de taal van de omgeving waar ze in participeren goed moeten kennen. Verder wordt in deze theorie onderwijs beschreven als een van de belangrijkste kapitalen om te kunnen participeren op andere kapitalen, wat uiteindelijk leidt tot een sterke positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Dit aspect sluit goed aan bij deze deelvraag, als je een goed beeld wilt hebben van welke aspecten jongeren ondernemen om hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te belemmeren of te bevorderen. De theorie van Erikson (Erikson, 2014) Beschrijft de ontwikkelingsstadia van volwassenwording. In deze stadia wordt ook beschreven welke aspecten belemmerend kunnen werken of juist bevorderend.

Deze theorie sluit goed aan bij deze deelvraag, omdat de doelgroep jongeren zijn. Deze jongeren zitten nog in hun ontwikkeling zowel fysiek als geestelijk en daarbij horen ook verstanige of minder verstandige keuzes die jongeren maken. Met daarbij de gevolgen die belemmerend of bevorderen kunnen werken voor hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Aan de hand van deze theorie kun je een verklaring vinden waarom jongeren een bepaalde beslissing hebben gemaakt in het verleden en waarom ze die nu nog steeds als belemmerend ervaren. De theorie van Festinger (Festinger, 2013) beschrijft wat de negatieve en positieve gevolgen kunnen zijn van het vergelijken met anderen. Deze theorie past bij deze deelvraag, omdat aan de hand van deze theorie helder wordt welke positieve of negatieve gevolgen het kan hebben als jongeren zich vergelijken met anderen. En de acties en beslissingen die jongeren daarbij ondernemen die belemmerend of bevorderend kunnen werken voor hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

4. Onderzoekresultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen een aantal aspecten aanbod komen die voortvloeien uit het onderzoek. Als eerst zal de onderzochte doelgroep beschreven worden. Er zal beschreven worden welk evenement bezocht is en met welk doel. Vervolgens zal antwoord worden gegeven op de deelvragen en de hoofdvraag. Dat het gevolg is van de bevindingen uit de interviews en de kerncategorieën, dat het resultaat is van het coderen. Daarna zullen de theorieën kritisch worden benaderd. Hierin zal beschreven worden welke aspecten van de theorieën een belangrijke bijdrage leveren en een goede aanvulling zijn op de interviews en welke aspecten kansen bieden voor onderzoek in de toekomst.

4.2 De geïnterviewde jongeren

De doelgroep die in dit onderzoek centraal staat zijn jongeren met schulden van 17 t/m 23 jaar. De jongeren wonen in Den Haag en de omliggende gemeenten in de regio Haaglanden. De jongeren die onderzocht zijn krijgen begeleiding bij Mara Opstap. Verder woont de helft van de onderzochte jongeren bij de Kessler Stichting of heeft elders tijdelijk onderdak. De andere helft van de onderzochte jongeren woont nog bij hun ouders of heeft een eigen woning. Er zijn tien jongeren geïnterviewd, deze jongeren zijn vroeg begonnen met schulden maken en komen er moeilijk uit. De schulden die de jongeren maken beginnen onschuldig, je kunt hierbij denken aan een studie schuld, het consumeren en te grote uitgaven doen aan kleding (Opdrachtgever, 2014). Verder hebben de jongeren een zwakke positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt en participeren ze moeilijk. Dit blijkt uit de gesprekken die zijn gevoerd met DADD en hun achterban. zo participeren de jongeren moeilijk op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, doordat ze hun opleiding niet hebben afgemaakt of geen startkwalificatie hebben en geen werk ervaring hebben.

Hierdoor ondervinden ze ook belemmeringen op de arbeidsmarkt, doordat ze niet kunnen voldoen aan de eisen van een werkgever. Het gevolg hiervan is dat de jongeren hun schulden niet kunnen oplossen, verminderen of stabiliseren (Opdrachtgever, 2014).

4.3 Debatavond van DADD met de gemeentelijke politieke partijen

Om een goed beeld te hebben van de ervaringen van de jongeren met schulden en hun participatie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt en hun positie op deze gebieden. Is het ook belangrijk om een goed beeld te hebben van de politieke partijen en hoe hun visie is op de positie en de participatie van jongeren met schulden. Zij bepalen immers het beleid dat de hulpverleners moeten uitvoeren. De debatavond was nog belangrijker, omdat het een maand voor de verkiezingen was. Het debat was georganiseerd op 21 februari 2014. Op deze avond waren de vertegenwoordigers aanwezig van alle grote politieke partijen. Dit is ook wel logisch als het thema van de avond armoede in Den Haag is en Nederland meer dan vijf jaar in een financiële crisis zit. Veel mensen hebben daardoor hun baan verloren en met lastenverzwaring te maken. De politieke partijen waren het in de kern met elkaar eens. Zij waren het met elkaar eens dat jongeren meer zelfredzaam moeten zijn, maar wel de kans moeten krijgen om te kunnen participeren en hun positie kunnen verstevigen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

Verder vinden de meer rechtse partijen zoals de VVD, dat de hulpverlening goedkoper en effectiever kan, maar ook dat jongeren meer zelf hun problemen moeten oplossen.

Hoe groot hun probleem ook is. Terwijl de meer linkse partijen juist meer geld willen vrijmaken voor betere hulpverleningstrajecten en intensievere begeleiding. Wat de onderzoeker het meeste van de avond heeft opgestoken, is dat de politieke partijen de armoede in Den Haag wel onderkennen. Zo kan dit onderzoek dus een goede bijdrage leveren aan een eventuele betere hulpverlening, aan jongeren met schulden. Wat ook verder opviel aan deze avond, is dat de politieke partijen het meer over cijfertjes hadden en het algemene beleid van de hulpverlening. Vanuit de beleidsbepalers en minder over het lot van de armere burgers in Den Haag. Dit is wel jammer want de oplossing zal misschien meer gevonden kunnen worden, doordat de politieke partijen meer zouden kunnen luisteren naar de jongeren met schulden. Die te maken krijgen met de hulpverlening en afhankelijk zijn van onder andere de politiek en hun koers die ze willen varen.

4.4 Antwoord op deelvraag 1. De rol van hulpverleningstrajecten in het participatieproces

4.4.1 De rol van hulpverleningstrajecten in het participatieproces op het gebied van onderwijs

Deelvraag 1 luidt als volgt, *In hoeverre vindt de doelgroep dat hulpverleningstrajecten die gericht zijn op het versterken van hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt hebben geholpen?*. Uit de interviews die afgenomen zijn met de respondenten over in hoeverre ze vinden dat de hulpverleningstrajecten een bijdrage hebben geleverd aan hun participatie of het versterken van hun positie op het gebied van onderwijs, geven ze aan dat de hulpverleningstrajecten weinig bijgedragen hebben aan hun participatie in het onderwijs. Dit blijkt uit de volgende uitspraak van een respondent, *'Nee, ik vind van niet. De trajecten bij de hulpverlening zijn te lang en geven geen hulp op maat, verder wordt je van het kastje naar de muur gestuurd.'* Alle respondenten onderschrijven deze opvatting over de hulpverlening. De respondenten denken dat dit komt, doordat de hulpverlening zich vooral focust op hun schulden. Hierdoor is er weinig tot geen aandacht voor andere leefgebieden van de respondenten. De respondenten geven aan dat de hulpverlening in hun hulpverleningstraject, zich meer moeten verdiepen in de jongeren die ze behandelen. Hiermee bedoelen de jongeren dat de hulpverlening zich meer moet verdiepen in het gezin van de jongeren en wat hun sociale omgeving is en welke invloed die op hen had. Verder vinden de jongeren dat ze serieuzer genomen moeten worden in hun hulpvragen, naast hun schulden en moet de hulpverleningstraject korter zijn. In de zin van dat de hulpverlening eerder oplossingen kunnen bieden en dit hoeft van de jongeren lang niet op alle leefgebieden te zijn. De respondenten denken dat als de hulpverlening meer inzet op een eventuele studie en hun rechten daarbij meer onderzoeken, zoals recht op studiefinanciering. Een oplossing kan bieden voor de in hun ogen soms falende hulpverleningstrajecten. De aspecten die het citaat van een respondent is beschreven onderschrijven 7 van de 10 respondenten. Dit geeft nadrukkelijk aan waar de hulpverlening verbeterd kan worden.

4.4.2 De rol van hulpverleningstrajecten in het participatieproces op het gebied van arbeidsmarkt

In hoeverre de respondenten vinden dat de hulpverleningstrajecten een bijdrage hebben geleverd aan hun participatie of het versterken van hun positie op de arbeidsmarkt,

geven de respondenten vooral aan dat de hulpverlening niet genoeg heeft bijgedragen aan hun participatie op de arbeidsmarkt. Volgens de respondenten komt dit vooral doordat de hulpverleningstrajecten zich focussen op hun schulden en minder op andere leefgebieden. Dit blijkt uit de volgende uitspraak van een respondent, *'Ik denk het niet, omdat ze mij niet goed begrijpen, ze beloven dingen die ze niet nakomen. Verder moet ik ook veel dingen zelf regelen die ik niet zelf kan regelen.'* Alle geïnterviewde jongeren onderschrijven dit. Verder vinden de respondenten dat ze niet serieus genoeg worden genomen, als ze vragen om een baan. De jongeren denken dat dit komt door hun verleden, bijvoorbeeld door hun schulden die ze hebben gemaakt. Ook denken de jongeren dat de hulpverlening de kwaliteiten van de jongeren onderschatten, ook hier denken ze dat hun verleden hierbij een rol speelt. Tenslotte zien de respondenten wel een oplossing voor de onvoldoende toereikende hulpverlening. Hiervoor geven ze dezelfde punten aan als bij paragraaf 4.4.1. De punten die de jongeren ook bij hun participatie in het onderwijs en rol van de hulpverlening hierin aangeven zijn, dat de hulpverleners zich meer moeten verdiepen in het gezin van de jongeren. Maar ook uit wat voor buurt de jongeren komen en zijn opgegroeid. Verder vinden de jongeren dat de hulpverlening meer kan kijken naar de sociaaleconomische klasse van de jongeren en of die invloed hebben gehad op hun participatieproces. Tenslotte geven de jongeren aan dat de hulpverlening meer kan kijken naar hoe hun schulden zijn ontstaan en welke invloed de sociale omgeving daarop had.

Verder moeten de hulpverleningstrajecten korter zijn en moeten jongeren weten waar ze wel en geen recht op hebben. Ook is het belangrijk om meer aandacht te geven en te helpen op andere leefgebieden van de jongeren zoals school en werk. Hier wordt minder aandacht aan besteedt of de jongeren moeten dit zelf uitzoeken. Alle tien de respondenten geven aan dat de aspecten die in de vorige alinea's beschreven zijn verbeterd kunnen worden in het hulpverleningstraject.

4.5 Antwoord op deelvraag 2. Belemmeringen en kansen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

4.5.1 Belemmeringen die jongeren ervaren met betrekking tot hun studie

Deelvraag 2 luidt als volgt, *Welke belemmeringen en kansen ervaren jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?*. Uit de interviews die zijn afgenomen met de respondenten over welke belemmeringen ze ervaren met betrekking tot hun studie, geven jongeren aan dat ze belemmeringen ervaren door hun schulden die ze hebben. Doordat ze schulden hebben is het moeilijk om een studie te kunnen bekostigen. Dit blijkt uit de volgende uitspraak van een respondent, *'Nee, ik studeer niet, ik zou het wel willen maar ik red het financieel niet.'* Dit onderschrijven alle respondenten. Verder vinden de respondenten dat de hulpverlening niet genoeg meewerkt aan een eventuele studie. Dit blijkt uit de volgende uitspraak van een respondent, *Ja, ik zie wel belemmeringen, omdat de hulpverlening niet wil meewerken. Zowel het UWV als schuldhulpverlening geven aan dat een studie onder andere niet te bekostigen is door mijn hoge schulden.'*

7 van de 10 respondenten onderschrijven deze uitspraak. Dit verklaren ze door het feit dat de hulpverlening meer gefocust is op hun schulden en dat een studie niet te bekostigen is volgens de hulpverlening. Wat ze ook als een belemmering ervaren is dat ze geen vaste woonadres hebben. De meeste van de respondenten zijn dakloos en overnachten in instellingen zoals Het Leger des Heils (zie tabel 1) en zijn erg onzeker voor een vaste woonadres.

Een eigen huis is voor de respondenten ook geen optie, vanwege hun hoge schulden en hun slechte band met hun ouders. Zoals de eerste respondent aangeeft *'Ik woon soms thuis bij mijn ouders, maar ik dreig dakloos te worden. Ik heb een slechte relatie met mijn ouders, dit komt ook doordat ik mij niet aan de afspraken heb gehouden, die ik met mijn ouders heb gemaakt'*.

4.5.2 Kansen die jongeren ervaren met betrekking tot hun studie

De kansen die de respondenten ervaren met betrekking tot hun studie is op het moment dat hun schulden stabiel zijn. Op dat moment kunnen zij zich meer focussen op hun studie. Zodat zij niet te veel hoeven te denken aan hun hoge schulden en ze minder energie hier aan hoeven te besteden. Doordat ze dan een regeling hebben getroffen met de schuldeisers en zo een goed overzicht hebben van wat ze iedere maand overhouden voor zichzelf. Verder zien de respondenten wel een kans op een studie door op eigen initiatief een studie te gaan volgen. Ze kijken dan vooral naar een studie waar meer kans mee te behalen valt op het vinden van een baan. Een respondent geeft dit in de volgende citaat, *'De kansen die ik wel zie op het moment dat mijn schulden stabiel is. Op dat moment kan ik mij meer focussen op een studie. Zodat ik niet te veel hoeft te denken aan mijn hoge schuld en zo minder energie hier aan hoeft te besteden. Doordat ik dan een regeling heb getroffen met de schuldeisers en zo een goed overzicht hebben van wat ik iedere maand over zal houden. Maar ik zie ook wel een kans door op eigen initiatief een studie te gaan volgen. Ik let dan vooral op een studie waar meer werk in is.'* Deze aspecten onderschrijven 7 van de 10 respondenten. De andere drie respondenten geven aan dat ze vooral een kans zien om te studeren, op het moment dat ze een vaste woonadres hebben. De volgende respondent geeft dit aan, *'Ik zie een kans om te studeren door een vaste woonadres te hebben.'*

4.5.3 Belemmeringen die jongeren ervaren met betrekking tot de arbeidsmarkt

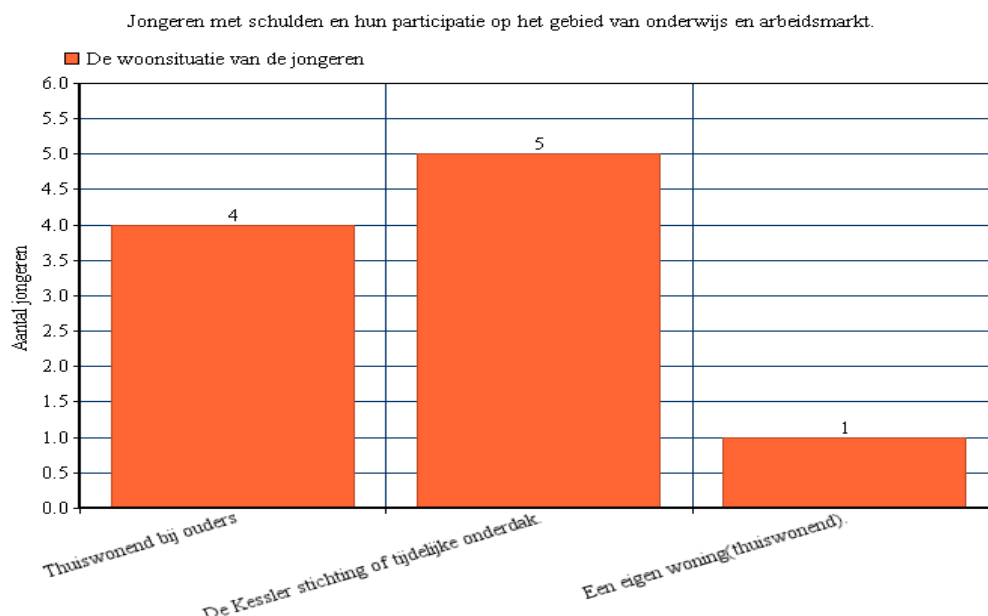
De belemmeringen die de respondenten ervaren met betrekking tot de arbeidsmarkt is dat ze schulden hebben. De respondenten hebben hun schulden nog niet stabiel en geen regelingen getroffen met hun schuldeisers. Hierdoor vinden ze het moeilijk om zich goed te kunnen concentreren op een baan en zijn ze niet zeker of hun loon ook naar de schuldeisers gaan. Tijdens de gesprekken met de respondenten bij Mara Opstap heeft de onderzoeker ook gemerkt dat de respondenten met veel vragen zitten. Terwijl de respondenten onder begeleiding zijn van een hulpverlener. Verder zien de respondenten het niet rooskleurig in door de krappe arbeidsmarkt. Ook denken ze dat de arbeidsmarkt alleen maar hooggeschoold personeel vraagt. Dit geeft de volgende respondent aan, *'Maar ook doordat ik mijn schulden nog stabiel heb en geen regelingen getroffen heb met hun schuldeisers. Hierdoor vind ik het moeilijk om mij goed te kunnen concentreren op een baan en ben ik daarnaast niet zeker of mijn loon ook naar de schuldeisers gaat. De krappe arbeidsmarkt komt daar nog eens bovenop. Ik zie dat ze ook alleen maar hooggeschoold personeel zoeken.'* Deze aspecten worden door alle respondenten onderschreven.

4.5.4 Kansen die jongeren ervaren met betrekking tot de arbeidsmarkt

De kansen die de respondenten ervaren op de arbeidsmarkt zijn, dat ze vooral kansen zien bij werkgevers die jongeren met een onstabiele verleden met schulden, waar ze nu van hebben geleerd en hun leven weer willen oppakken wel een kans willen geven. Verder denken de respondenten dat ze eerder een kans hebben op een baan.

Dit denken respondenten omdat ze door hun verleden meer weten wat hen sterke en zwakke punten zijn. Zoals de volgende respondent dit beschrijft, *'Ik denk dat er ook kansen zijn op de arbeidsmarkt namelijk, die zie ik vooral bij werkgevers die jongeren met een onstabiele verleden met schulden willen aannemen. Die problemen hadden waar ze nu van hebben geleerd en hun leven weer willen oppakken. Maar ik denk dat ik ook eerder aan een baan kom doordat ik door mijn verleden beter weet wat mijn zwakke en sterke punten zijn.'* Deze aspecten onderschrijven alle respondenten. Wel zien respondenten dit als enige kans om aan een baan te komen.

Tabel 1

4.6 Antwoord op deelvraag 3. Participatie in onderwijs en arbeidsmarkt

4.6.1 Belemmeringen die jongeren zelf veroorzaken op het gebied van onderwijs

Deelvraag 3 luidt als volgt, *Wat doen de jongeren met schulden zelf om hun participatie te stimuleren of te belemmeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?*

Uit de interviews die zijn afgelegd met de respondenten over wat de jongeren zelf doen om hun participatie te belemmeren op het gebied van onderwijs, geven ze aan dat ze hun participatie belemmeren doordat ze te veel met hun schulden bezig zijn. Op deze manier belemmeren ze hun participatie in het onderwijs.

Wat tot gevolg heeft dat ze zich meer isoleren van de maatschappij, omdat ze niet mee kunnen komen in de hedendaagse eisen die de samenleving van de jongeren vraagt. Verder zien ze dat ze zich vooral belemmeren doordat ze geen vaste woonadres hebben. Hierdoor denken de jongeren dat ze niet aangenomen worden op school. Ook denken de respondenten dat ze zullen verzuimen om voldoende op school aanwezig te zijn, omdat ze geen vaste woonadres hebben. Dit geeft de volgende respondent ook aan, *'De belemmeringen die ik zelf creëren is door dat ik te veel met mijn schulden bezig ben. Op deze manier is mijn focus voor school minder.'*

Hierdoor merk ik ook dat ik mij steeds isoleer van de maatschappij als je kijkt naar de hedendaagse eisen die gesteld worden op de arbeidsmarkt maar ook in je sociale omgeving. Maar ook doordat ik geen vaste woonadres heb. Hierdoor wordt ik ook niet aangenomen op school. Maar ik denk dat ik zelf hierdoor ook verzuim om voldoende aanwezig te zijn op school.'. Dit zijn aspecten die alle respondenten ook aangeven als belemmeringen die ze zelf creëren.

4.6.2 Kansen die jongeren zelf creëren op het gebied van onderwijs

De acties waarmee de respondenten hun kansen vergroten op het gebied van onderwijs zijn, door de hulpverlening ervan te overtuigen dat ze gemotiveerd zijn om een studie te willen volgen. De respondenten denken dat ze de hulpverlening vooral kunnen overtuigen, door te laten zien dat ze bijvoorbeeld al een diploma opzak hebben of hun opleiding graag willen afmaken. Maar ook door te laten zien dat ze een opleiding willen kiezen waar de arbeidsmarkt werknemers veelvuldig nodig heeft. Dit beschrijft ook de volgende respondent, *'Ik vergroot mijn kans in het onderwijs en om mijn opleiding af te maken door de hulpverlening ervan te overtuigen dat ik gemotiveerd ben om een studie te willen volgen. Verder door de hulpverlening te laten zien dat ik bezig ben met een studie. Maar ook door te laten zien, dat ik een opleiding volg waar later werk in zit.'* Deze aspecten onderschrijven alle respondenten.

4.6.3 Belemmeringen en kansen die jongeren zelf creëren op het gebied van arbeidsmarkt

De acties waarmee de respondenten hun participatie op de arbeidsmarkt vergroten zijn door zich goed voor te bereiden op een sollicitatiegesprek. Hier bedoelen ze mee dat ze zich goed inlezen in de werkgever en zich voorbereiden op eventuele vragen die er gesteld kunnen worden, tijdens de sollicitatiegesprek. Verder denken ze dat ze hun kansen vergroten op een baan, door zich netjes te kleden en door aan te tonen hoe gemotiveerd ze zijn om te willen werken. Dit beschrijft de volgende respondent, *Ik denk het niet, doordat ik altijd een goede voorbereiding heb op de sollicitatie gesprekken, dit heb ik van mijn begeleider geleerd. Verder kan ik nu goed inschatten wat een werkgever van mij eist en kan ik daar op inspelen in mijn voorbereiding op de sollicitatie gesprekken. Verder heb ik zodanig ervaring opgebouwd door te leren van mijn belemmeringen. Zo weet ik dat een vaste woonadres een belangrijke vereiste is een potentiële werkgever te overtuigen om mij aan te nemen. Maar ook om mij netjes te kleden en mij voor te bereiden op eventuele vragen. Ook is het laten zien van mijn motivatie belangrijk.'* Deze aspecten onderschrijven alle respondenten, als het gaat om de kansen die ze zelf creëren.

De belemmeringen die de respondenten zien zijn, dat hun verleden te veel de boventoon voert bij een eventuele werkgever, tijdens hun sollicitatie. Hiermee bedoelen de respondenten dat hun schulden, hun woonadres of hun studie aan bod komen. Dit beschrijft ook de volgende respondent, *'Waar ik mijn kans werk belemmer is, als mijn verleden te veel het onderwerp is tijdens het gesprek. Hierdoor komt ook mijn schulden, woonadres en studie aanbod.'* Deze aspecten onderschrijven alle respondenten in de interviews.

4.7 Antwoord op de hoofdvraag

4.7.1 Hoe de jongeren hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

De hoofdvraag luidt als volgt, *Hoe ervaren jongeren tussen de 17 en 23 jaar die schulden hebben hun positie op het gebied van onderwijs en de arbeidsmarkt?*

De respondenten ervaren hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt niet toereikend genoeg. Dit aspect komt nadrukkelijk voor in de interviews. In deze interviews geven jongeren aan dat ze belemmeringen ervaren, door hun schulden. De respondenten geven aan dat hun schulden nog niet stabiel zijn, de merendeel geeft aan nog geen regelingen te hebben getroffen met hun schuldeisers. Hierdoor vinden ze het moeilijk om zich goed te kunnen concentreren op een baan en op een studie. De respondenten geven ook aan dat ze hierdoor niet zeker zijn of hun loon ook naar de schuldeisers gaat. Verder denken de respondenten dat hun kansen op de arbeidsmarkt klein zijn. De respondenten geven aan dat dit komt door de krappe arbeidsmarkt, maar ook doordat werkgevers voornamelijk op zoek zijn naar hooggeschoold personeel. In het onderwijs ervaren de respondenten hun positie ook zwak. Doordat ze schulden hebben vinden ze het moeilijk om een studie te kunnen bekostigen. Verder vinden de respondenten dat de hulpverlening niet genoeg meewerkt aan een eventuele studie. Dit verklaren ze door het feit dat de hulpverlening meer gefocust is op hun schulden. Wat ze ook als een belemmering ervaren is dat ze geen vaste woonadres hebben.

De meeste respondenten zijn dakloos en overnachten in instellingen zoals Het Leger des Heils en zijn erg onzeker over een vaste woonadres. Een eigen huis is voor de respondenten ook geen optie vanwege hun hoge schulden, *'De onzekerheid over een vaste woonadres is soms ook ondragelijk. Zo kun je ook geen studie afmaken of werken. Een eigenhuis kan ik door mijn schulden niet bekostigen.'*

4.7.2 De kansen die jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

Naast de slechte ervaringen en belemmeringen om hun positie te verstevigen op het gebied van arbeidsmarkt en het onderwijs, hebben de respondenten ook positieve ervaringen. In hoeverre deze positieve aspecten kunnen leiden tot hun gewenste positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, hangt af van de inzet van de hulpverlening. Respondenten geven nadrukkelijk aan dat de hulpverlening in alle aspecten die ze opnoemen een sterke rol speelt en dat ze afhankelijk zijn van de hulpverlening. Zo denken de jongeren dat hun positie sterker wordt als hun schulden stabiel zijn. Daardoor kunnen ze zich meer focussen op een studie. De focus ligt op deze manier minder bij hun schulden. Zo zijn de respondenten minder bezig met schuldeisers en zijn ze ook minder bezig met hun schulden.

De respondenten vinden hun schulden stabiel, op het moment dat ze een regeling hebben getroffen met de schuldeisers en zo precies weten wat ze iedere maand financieel overhouden. Respondenten zien naast de hulpverlening ook een kans om hun positie op het gebied van onderwijs te verstevigen door op eigen initiatief een studie te volgen. De respondenten zoeken dan vooral naar een studie waar meer kans op een baan in te vinden is. Op het gebied van arbeidsmarkt zien de respondenten ook kansen.

De kansen zie de respondenten bij werkgevers die jongeren in dienst wil nemen die een onstabiele verleden hebben.

Een onstabiele verleden waar de jongeren van hebben geleerd en hun leven weer willen oppakken. De respondenten denken dat ze misschien eerder aan een baan kunnen komen, omdat ze door hun verleden beter weten wat hun zwakke en sterke punten zijn.

4.7.3 De rol van de hulpverlening in de participatieproces van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

De respondenten hebben geen fijne ervaring met de hulpverlening en de hulpverleningstrajecten. Dit komt doordat de hulpverlening zich volgens de respondenten te veel focust op hun schulden. Op deze manier heeft de hulpverlening minder oog voor andere aspecten waar de jongeren zich in willen versterken, zoals een baan hebben en naar school gaan. De respondenten geven aan dat de hulpverlening in hun hulpverleningstraject zich meer moeten verdiepen in de jongeren die ze behandelen. Hiermee bedoelen de respondenten dat de hulpverlening meer kan kijken, naar de sociale achtergrond van de jongeren. Hierbij kan de hulpverlening kijken uit wat voor een gezin de jongeren komen en wat hun sociale omgeving is. Daarnaast welke invloed die sociale omgeving op hen hebben gehad op hun schulden en om niet hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt te versterken. Verder vinden de respondenten dat ze serieuzer genomen moeten worden in hun hulpvragen, naast hun schulden en kan de hulpverleningstraject korter. Daarmee bedoelen de respondenten dat de hulpverlening eerder oplossingen kan bieden en dit hoeft van de jongeren niet op alle leefgebieden te zijn. De respondenten denken dat als de hulpverlening de jongeren helpt bij een eventuele studie. Maar ook hun rechten daarbij zoals het recht op studiefinanciering onderzoeken, een oplossing kan bieden voor de in hun ogen soms falende hulpverleningstrajecten. Ook denken de jongeren dat de hulpverlening de kwaliteiten van de jongeren onderschatten. Hierbij denken ze dat hun verleden een rol speelt, waarin ze hun schulden hebben gemaakt en hun studie soms niet hebben afgemaakt. Tenslotte zien de respondenten wel een oplossing voor de in hun ogen onvoldoende toereikende hulpverlening. Daarvoor zouden de volgende punten verbeterd kunnen worden, de hulpverleners zouden zich meer moeten verdiepen in de jongeren. In de zin van wat hun achtergrond is, in wat voor buurt ze zijn opgegroeid. Maar ook uit wat voor sociaaleconomische klasse de jongeren komen, uit wat voor gezin de jongeren komen, hoe hun schulden zijn ontstaan en welke invloed zijn sociale omgeving daarop had.

Verder moeten de hulpverleningstrajecten korter zijn en moeten jongeren weten waar ze wel en geen recht op hebben. Ook is het belangrijk om jongeren meer aandacht te geven en te helpen op andere leefgebieden, zoals school en werk. Hier wordt veel minder aandacht aan besteedt of de jongeren moeten dit zelf uitzoeken.

Het theoretische gedeelte geeft een belangrijke aanvulling op de in de vorige alinea beschreven antwoord op de hoofdvraag.

In de volgende paragrafen zal vanuit de gehanteerde theorieën gezocht worden naar antwoorden op de onderzoeksvragen. De theorie van Schuyt handelt over sociale uitsluiting. De theorie van Bourdieu handelt over het al dan niet bezitten van diverse vermogens in de vorm van verschillende soorten kapitaal. De theorieën van Erikson en Festinger leggen de nadruk op de psyche van het individu. Er zal worden nagegaan in hoeverre de overeenkomsten en verschillen van deze theorieën aansluiten bij de gevonden data.

4.8 De overeenkomsten en verschillen met het theoretisch kader

4.8.1 Sociale bindingen/sociale uitsluiting

4.8.1.1 Dimensies Morele afkeuring, Zwakke rechtspositie.

De theorie van Kees Schuyt (Schuyt, 2006, p.70-74) bestaat uit een aantal dimensies. Deze dimensies beschrijven hoe mensen uiteindelijk uitgesloten worden van de samenleving en op deze manier niet meer participeren in de samenleving. Een van de dimensies die de respondenten veelal aangeven, is de dimensie van Morele afkeuring. Jongeren geven aan dat je moeilijker kunt meedoen met de samenleving vanwege je schulden of omdat je geen vast woonadres hebt. Jongeren merken deze belemmering vooral bij het vinden van een baan of een geschikte opleiding. Verder is de dimensie van een Zwakke rechtspositie ook een dimensie waar de respondenten zich in herkennen en dan vooral op het gebied van de rechten die ze hebben. Bijvoorbeeld op studiefinanciering of een uitkering. De respondenten geven ook aan dat ze dit verlangen van de hulpverlening, die hen er meer op hoort te wijzen wat hun rechten zijn. Zodat ze meer gebruik kunnen maken van hun rechten, om te kunnen participeren in de samenleving en hun positie kunnen verstevigen.

4.8.1.2 Dimensies Geringe sociale weerbaarheid

De dimensie Geringe sociale weerbaarheid is ook een herkenbare aspect voor de respondenten. De respondenten geven aan dat de hulpverlening onvoldoende de jongeren met schulden helpt. Ze geven aan dat dit komt doordat de hulpverlening zich alleen focust op hun schulden. Zo worden ze op andere leefgebieden toch kwetsbaarder en is de kans aanwezig dat ze daardoor niet participeren en hun positie kunnen verstevigen (Schuyt, 2006, p.70-74).

4.8.1.3 Dimensie Ruimtelijke segregatie

Wat betreft de dimensie van Ruimtelijke segregatie, herkennen de respondenten zich ook in. Zo geeft een respondent aan *'de hulpverlening moet zich meer verdiepen in de sociaaleconomische klasse waar de jongeren uit komen en uit wat voor buurt en gezin de jongeren komen'*. Hiermee zegt de respondent dat de hulpverlening meer naar deze aspecten van de jongeren moet kijken, om hun beter te kunnen helpen in het hulpverleningstraject.

4.8.1.4 Dimensie Gering economisch rendement

Wat betreft de dimensie gering economisch rendement, geven de respondenten aan dat ze denken toch moeilijk aan een baan te komen, omdat ze vrezen dat de werkgever ze afwijst vanwege hun schulden en hun verleden (Schuyt, 2006, p.70-74).

4.8.1.5 Kansen voor de toekomst

Welke aspecten kansen bieden voor onderzoek in de toekomst is op Macro niveau. Dit onderzoek heeft zich meer gefocust op de hulpverlening, terwijl Kees Schuyt zijn theorie zich meer op macro niveau richt en vooral de samenleving in zijn geheel erbij betreft. Deze theorie zou bij dit onderzoek in de toekomst op macro niveau ook goed aansluiten (Schuyt, 2006, p.70-74).

4.8.2 De kapitaaltheorie van Bourdieu

Volgens Bourdieu is kapitaal het bindmiddel van de verschillende maatschappelijke velden zoals een werkplek, een school, het parlement, het bedrijfsleven. Bourdieu omschrijft deze velden als relatief autonome universa die werken volgens eigen logica. Een veld is een netwerk of configuratie van objectieve relaties tussen objectief gedefinieerde posities die dwang uitoefenen op de actoren die deze posities bekleden.

Op elk veld wordt een specifiek spel gespeeld om specifieke inzetten zoals productiemiddelen, winst, invloed. Elk veld kent een specifieke vorm van kapitaal dat een specifieke vorm van macht is die ongelijk is verdeeld en waarvan het bezit toegang geeft tot de specifieke winst die op dat veld kan worden behaald.

KAPITAAL

In navolging van Bourdieu zal het begrip kapitaal worden omschreven als opgehoopte arbeid die individuen of groepen kunnen verwerven. (Bourdieu 1989: 120). Kapitaal heeft tijd nodig om te accumuleren. (Bourdieu 1989: 120-121).

Afhankelijk van het veld waarin kapitaal functioneert kent het meerdere gedaanten:

1. Economisch kapitaal, dat onmiddellijk in geld omzetbaar is en kan worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van eigendomsrechten.
2. Cultureel kapitaal dat onder bepaalde condities omzetbaar is in economisch kapitaal en kan worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van onderwijskwalificaties.
3. Sociaal kapitaal, dat bestaat uit sociale relaties en dat onder bepaalde voorwaarden omzetbaar is in economisch kapitaal en kan worden geïnstitutionaliseerd in de vorm van bijvoorbeeld een adellijke titel.

4.8.2.1 Economisch kapitaal

De respondenten geven aan dat ze bijvoorbeeld geen opleiding kunnen bekostigen, of moeilijk zelfstandig kunnen wonen vanwege hun schulden. Echter gaat Bourdieu verder bij dit aspect. Bourdieu ziet ook een gevaar als je Economisch kapitaal niet sterk genoeg is, omdat je dan in een minder bedeelde wijk kan wonen. Waardoor je minder in contact komt met andere welgestelde gezinnen en minder snel je opleiding zult afmaken, vanwege de beperkte financiële middelen. Deze aspecten herkent de onderzoeker ook bij de respondenten en de gesprekken die met ze zijn gevoerd. Op het moment dat de onderzoeker participeerde in hun dagelijkse leven. Echter richt dit onderzoek zich meer op de ervaringen van de jongeren met schulden met betrekking tot de hulpverlening en de hulpverleningstrajecten en de leefgebieden, onderwijs en arbeidsmarkt en hun participatie (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

De theorie Economisch kapitaal sluit voor een gedeelte goed aan bij de ervaringen van de respondenten. Echter de andere benoemde factoren zoals wonen in een mindere wijk, is tijdens het onderzoek niet naar gevraagd aan de respondenten. Dit aspect is daardoor een belangrijke aspect voor een vervolg of verdere onderzoek bij deze doelgroep (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

4.8.2 Cultureel kapitaal

Het aspect Cultureel kapitaal, behelst samengevat dat men deze kapitaal beheerst, wanneer men bekend is met de dominante cultuur waar men in leeft en daarin ook participeert. De respondenten die onderzocht en geïnterviewd zijn, blijken wel op de hoogte te zijn van wat de arbeidsmarkt en school van ze vraagt. Dit komt door de belemmeringen die de jongeren ondervinden, door de vooroordelen van hulpverleners en werkgevers over hun verleden.

De jongeren zijn bijvoorbeeld goed op de hoogte van de huidige arbeidsmarkt op macro niveau en weten een studie te kiezen die de arbeidsmarkt nodig heeft. Echter het realiseren ervan is nog moeilijk, vanwege de tegenwerkende hulpverlening en werkgevers die deze jongeren liever niet heeft. Althans zo zien de jongeren het (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

Welke aspecten meer kansen bieden voor onderzoek in de toekomst, is de oorzaken van bepaalde problemen, waar deze jongeren mee te maken hebben. Daar concentreren de andere kapitalen zich ook meer op. Dit onderzoek focust zich op de ervaringen van de jongeren met betrekking tot de hulpverlening en hoe daar lering uit kan worden getrokken en hun participatie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De zojuist benoemde kapitalen onderschrijven de belemmeringen van de respondenten. De andere kapitalen zoals beschreven in hoofdstuk 2.2 focussen zich meer op de oorzaken. Hier is een kans weggelegd voor vervolg onderzoek waarbij deze kapitalen een belangrijke rol kunnen vervullen in het onderzoek. (Bourdieu, 2011) (Jong, 2011, p. 345- 368).

4.8.3 Ontwikkelingspsychologie ontwikkelstadia van Erikson, stadia van volwassen worden

Erikson (Erikson, 2014) beschrijft aan de hand van zijn theorie, de fases die een mens doorloopt in zijn leven en welke gedrag hierbij kenmerkend is. Deze theorie sluit daarom goed aan bij de respondenten. Die ook aangeven welk gedrag, in welke fase van hun leven heeft geleid tot bepaalde problemen. Zoals een respondent die het volgende verteld, *'Ik heb een aantal domme dingen gedaan in mijn leven en mijn vrienden van toen hadden veel slechte invloed op mij, waardoor ik op een begeven moment gestopt ben met werken. Dit speelde zich af rond mijn 17de tot mijn 19de'*. Dit past goed in de fase van 2.2.6.6 Intimiteit versus isolement. Dit is een fase waarin jongeren een actieve relatie aangaan met anderen, waarbij positieve en slechte invloed onvermijdbaar is. Zoals de respondent beschrijft was hij gevoelig voor bepaalde vrienden die een slechte invloed op hem hadden achteraf. Je ziet wel dat de respondent zich verder heeft ontwikkeld, op het gebied van het inschatten van relaties met anderen. Op deze manier kan de jongere ook inzichtelijk vertellen wat zijn fouten waren en wat voor gevolgen deze hadden. De fases van Erikson zie je sterk terug in de interviews met de respondenten. Zo kun je een theoretische verklaring geven voor een bepaald gedrag van de jongeren. Waarbij je een verklaring kunt vinden voor vragen zoals, waarom dit gebeurd en in welke fase de jongeren zaten of nog zitten. Zoals de jongeren die graag mee willen doen en anders in een isolement raken en daardoor in de problemen komen of verder in de problemen geraken (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

Deze theorie is handig voor als je wil weten in welke fase een jongeren zit, zo kun je bepaalde gedrag een gezicht geven, kortom verklaren. Maar er zijn ook punten die kansen bieden voor verder onderzoek in de toekomst. De gevolgen van bepaalde fases en het gedrag in die fases,

zowel de positieve kanten van die fases als de negatieve kanten kunnen meer een gezicht krijgen. Zodat je dit als onderzoeker meer kunt koppelen aan andere bevindingen in je onderzoek. Deze aspecten zijn interessant voor vervolg onderzoek waarbij deze theorie een belangrijke rol kan spelen (Erikson, 2014) (Beemen, 2010, p.15-271).

4.8.4 De sociale vergelijkingstheorie van Festinger

De sociale vergelijkingstheorie van Festinger (Festinger, 2013), is een theorie waarbij je als onderzoeker van een bepaalde doelgroep, het gedrag kunt verklaren. De doelgroep van dit onderzoek zijn jongeren met schulden. Deze jongeren zijn nog volop in ontwikkeling zowel fysiek als geestelijk. Geestelijk in de zin van nog onzeker van zichzelf, weinig levenservaring om een goede inschatting te kunnen maken van wat goed of minder goed is voor jezelf. Een goede voorbeeld van een vergelijking in een Peergroup zoals die omschreven is in 2.2.7 van een respondent, *'Ik vind werken erg belangrijk, omdat je weer mee kunt doen met je vrienden, je vergelijkt je toch op een of andere manier met je vrienden om erbij te horen'* (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

Je ziet dat jongeren in hun fase voor het officieel volwassen zijn, een hele andere gedachtekader hebben over hoe belangrijk werken is. Een volwassen persoon met een gezin thuis en een hypotheek zou je een ander antwoord verwachten dan van een jongere, die zijn inkomen ook heel anders besteed. Zo geeft deze theorie een goede inzicht, op de vorige theorie van Erikson, over de ontwikkelingsstadia van een mens. In deze theorie is het weer inzichtelijk om aan de hand van de uitspraak van de respondent te weten, wie deze groep is en met wie de jongeren zich vergelijken.

Je kunt ze zo makkelijker in een kader plaatsen, om een goede inzicht te hebben met wie de jongeren zich vergelijken en hoe de jongeren zich vergelijken (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

Echter zijn er ook punten die kansen bieden voor meer onderzoek in de toekomst. Deze theorie geeft een inzicht in een mens die zich vergelijkt met een opzettelijke strategie. De persoon in zijn theorie heeft altijd een bepaald doel dit kan zowel negatief als positief en een bepaalde strategie, met zowel een negatieve als positieve gedachte erachter. Echter is er meer onderzoek nodig naar mensen die zich vergelijken uit intuïtie. Waarbij ze totaal niet weten wat de conclusie is van hun vergelijking, omdat ze zich simpelweg ongepland vergelijken. Bijvoorbeeld, een jongere die schulden heeft en iemand toevallig uit zijn sociale omgeving kent die dezelfde pad heeft bewandeld als hem in de hulpverlening. Deze jongere is schuldenvrij, hij wil dat resultaat ook graag, door op dezelfde manier schuldenvrij te worden. Maar hij vergelijkt zichzelf met iemand zonder daar echt bij stil te staan. Hij kent die persoon toevallig uit zijn sociale omgeving en raadt hem aan, dezelfde hulpverlening. Hij gaat echter van hetzelfde resultaat uit als hem automatisch, zonder dat hij zichzelf eigenlijk opzettelijk met hem wil vergelijken. Deze voorbeeld geeft aan welke punten nog kansen bieden voor vervolg onderzoek waarbij deze theorie op dit punt een belangrijke rol kan spelen (Festinger, 2013) (Springer, 2005).

4.8.5 Engelstalige onderzoek genaamd ' A life in debt, The profile of CAB debt clients in 2008'

Een groot landelijk schuldhulpverleningsinstantie genaamd 'Citizens Advice Bureaux' heeft onderzoek laten doen naar de resultaten van de hulpverlening aan hun cliënten. In eerste instantie hebben ze alleen gekeken of de cliënten er vooruit of op achteruit zijn gegaan, hun schulden minder of problematischer zijn geworden, ze meer of minder te besteden hebben. Wat erg belangrijk is aan dit onderzoek voor deze instelling, is dat ze aan de hand van de bevindingen uit deze vragen een vervolgonderzoek kunnen doen.

Waarin de hulpverlening van deze instelling centraal staat en niet meer de cliënten. Zodat je de oorzaak van de bevindingen van het eerste onderzoek, helder kunt krijgen en de hulpverlening nog beter kunt laten aansluiten op de cliënten. Om goede resultaten te kunnen boeken voor de cliënten.

Dit artikel, heeft zich verdiept in de inkomsten en uitgaven van de cliënten van een groot landelijke schuldhulpverlenersinstantie in Engeland en Wales. Met maar liefst 52 schuldhulpverleningsinstanties genaamd 'Citizens Advice Bureaux'. Het onderzoek is gedaan onder 1407 cliënten CAB in Engeland en Wales. 30 procent van deze cliënten heeft een baan of volgt een studie. Deze groep cliënten is voor dit onderzoek ook het meest interessant, omdat de focus in dit onderzoek zich richt op de participatie van de jongeren met schulden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

Deze studie is in 2008 gedaan en vergeleken met bevindingen van dezelfde database cliënten in 2001. Wat uit dit onderzoek in hoofdlijnen is gebleken, is dat de schulden van de cliënten zijn gegroeid en dat de cliënten nog minder te besteden hebben dan in 2001. Verder is het interessante aan dit onderzoek, dat 30 procent van de onderzochte cliënten werkt. Maar niet rond kunnen komen door hun hoge schulden die ze opgebouwd hebben in het verleden.

De oorzaak waardoor ze nog minder kunnen uitgeven, zit hem vooral in het feit dat 30 procent van de cliënten met een eigen huis, al de helft van hun inkomen kwijt zijn aan vaste woonlasten. Het inkomen is echter ook een probleem. Gemiddeld had 25 procent van de ondervraagde cliënten een inkomen van £ 1500 pond. De onderzoeker geeft verder aan dat in 2001 zeven procent van de cliënten met een inkomen van £ 1.600 per maand met schulden bij de CAB zat. Dit betekent dus dat de groep met een inkomen dat £ 272 pond lager ligt dan het gemiddelde huishoud inkomen in Groot Brittannië is gegroeid.

De onderzochte doelgroep was divers en niet leeftijdsgebonden. Echter hadden de meeste cliënten een eigen huis, in de vorm van koop ofwel huur en hebben ze kinderen. Wat hun financiële positie nog kwetsbaarder maakt. Wat dit onderzoek leert is het feit hoe belangrijk de aandacht is voor de doelgroep in dit onderzoek. De doelgroep van dit onderzoek zijn jongeren en hebben schulden. Echter is de onderzoeker van mening dat je als hulpverlener nu meer voor ze kunt betekenen, alvorens zij ouder worden en de problemen zich opstapelen en participeren nog verder weg is (Aznar, A life in debt, The profile of CAB debt clients in 2008, 2009).

Uit alle interviews blijkt verder dat de jongeren hun leven weer op de rit hebben, als ze een baan hebben of een studie volgen en hun schulden stabiliseren. Om zo ook weer te kunnen participeren.

Verder geven ze ook aan dat ze daarna een eigen huis willen en een gezinnetje willen hebben. Om dit te kunnen realiseren moeten de jongeren minder of geen schulden hebben of de schulden stabiliseren. De reden hiervoor is omdat bij deze ambities van de jongeren nog meer kosten komt kijken, zoals uit deze studie blijkt.

Dit artikel heeft zoals in de vorige alinea is beschreven, belangrijke bevindingen gedaan. Echter zijn er ook punten die kansen bieden voor vervolg onderzoek in de toekomst. Het punt wat onderzocht kan worden in de toekomst, is de hulpverlening. Zodat de problemen van de cliënten nog beter te verklaren zijn en de hulpverlening nog beter kan aansluiten op de cliënten.

5. Conclusie en discussie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de doelstelling beschreven worden. Vervolgens zal de conclusie beschreven worden. De conclusie zal beschreven worden aan de hand van de antwoorden op de deelvragen en door middel van het antwoord op de hoofdvraag. Vervolgens volgt er een paragraaf waarin er een discussie uiteen wordt gezet. In deze paragraaf zal er beschreven worden wat de belemmeringen waren van het onderzoek en wat de bevorderingen waren van dit onderzoek.

5.2 Conclusie aan de hand van de deelvragen en hoofdvraag

5.2.1 Doelstelling van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek was om aan de hand van het participeren in het leven van de jongeren met schulden en de interviews die er met ze zijn afgenomen. Om een beter beeld te geven van de ervaringen en het leven van de jongeren met schulden en hoe zij hun positie ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Daarnaast was het de bedoeling dat aan de hand van het participeren in het leven van de jongeren, een goed beeld wordt verkregen van hoe ze omgaan met hun belemmeringen en hun participatie. Verder was de doelstelling om aan de hand van de interviews erachter te komen hoe de jongeren met schulden hun positie ervaren, op de leefgebieden onderwijs en arbeidsmarkt. Ook was het de bedoeling om aan de hand van het participeren in het leven van de jongeren en de interviews een beter beeld te krijgen van deze doelgroep. Omdat je als onderzoeker zo een beter beeld hebt van hoe de jongeren met schulden hun positie ervaren en goed in kaart kan brengen wat volgens hun beter moet in de hulpverlening. Om te kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt aan de hand van hun ervaringen. De hoofdvraag luidt als volgt, *Hoe ervaren jongeren tussen de 17 en 23 jaar die schulden hebben hun positie op het gebied van onderwijs en de arbeidsmarkt?*

5.2.2 De belemmeringen die jongeren ondervinden op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

De respondenten ervaren hun positie op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt niet toereikend genoeg. Waarom ze dit ervaren is nadrukkelijk terug te vinden in de interviews, zo geven jongeren aan dat ze vooral belemmeringen ondervinden om te kunnen participeren door hun schulden. De respondenten hebben hun schulden nog niet stabiel en geen regelingen getroffen met hun schuldeisers. Hierdoor vinden ze het moeilijk om zich goed te kunnen concentreren op een baan en zijn ze niet zeker van hun salarissen, omdat schuldeisers dan aan hun loon kunnen komen. Dit onderschrijft ook de theorie van Bourdieu (Bourdieu, 2011), onder het kopje van economisch kapitaal. Waarin beschreven is dat deze belemmering het begin kan zijn van meerdere belemmeringen om te kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. In deze theorie is beschreven dat door hun zwakke economische kapitaal de jongeren ook minder kunnen participeren, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De jongeren kunnen hun positie minder versterken doordat ze hun opleiding niet kunnen bekostigen en geen eigen huis kunnen bekostigen.

De respondenten denken dat ze minder kans maken op de arbeidsmarkt, omdat de arbeidsmarkt alleen hooggeschoold personeel vraagt.

Verder vinden de respondenten dat de hulpverlening niet genoeg meewerkt aan een eventuele studie. Dit verklaren ze door het feit dat de hulpverlening meer gefocust is op hun schulden. Wat ze ook als een belemmering ervaren is dat ze geen vaste woonadres hebben. De meeste van de respondenten zijn dakloos en overnachten in instellingen zoals Het Leger des Heils of de Kessler Stichting en zijn erg onzeker voor een vaste woonadres. Een eigen huis is voor de respondenten ook geen optie, die kunnen ze niet bekostigen door hun hoge schulden.

5.2.3 De kansen die jongeren ervaren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

Ondanks de slechte ervaringen van de respondenten met de hulpverlening zien ze ook positieve punten en denken ze dat het vooral helpt als de hulpverlening beter haar best doet. De punten waarbij de hulpverlening beter haar best kan doen worden in de volgende alinea beschreven. De respondenten zien zelf vooral kansen op het moment dat hun schulden stabiel zijn. Zo kunnen ze zich meer focussen op hun studie zonder dat ze te veel hoeven te denken aan hun schulden en ze minder energie aan hun schulden hoeven te besteden. Doordat de jongeren dan een regeling hebben getroffen met de schuldeisers en zo een goed overzicht hebben van wat ze iedere maand overhouden voor zichzelf. Verder zien de respondenten wel een kans op een studie door op eigen initiatief een studie te volgen. De respondenten kijken dan vooral naar een studie waar meer kans mee te behalen valt op het vinden van een baan, op de arbeidsmarkt. Wat betreft de arbeidsmarkt zien de respondenten vooral positieve punten doordat werkgevers jongeren een kans willen geven die een onstabiele verleden met schulden hebben gehad. Waar de respondenten nu van hebben geleerd en hun leven weer willen oppakken. Verder denken de respondenten dat ze eerder een kans hebben op een baan, omdat ze door hun verleden meer weten wat hun sterke en zwakke punten zijn en de gevaren van schulden kunnen zijn.

5.2.4 De rol van de hulpverlening in het participatieproces van de jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

De respondenten hebben geen fijne ervaring met de hulpverlening en de hulpverleningstrajecten. Dit komt doordat de hulpverlening zich te veel focust op hun schulden en minder oog heeft voor andere aspecten waar de jongeren zich in willen versterken, zoals een baan hebben en naar school willen gaan. De respondenten geven aan dat de hulpverlening in hun hulpverleningstraject zich meer moeten verdiepen in de jongeren die ze behandelen. Hiermee bedoelen ze dat de hulpverlening meer kan kijken uit wat voor een gezin de jongeren komen, wat hun sociale omgeving is, welke invloed die op hen hebben gehad en op hun schulden en om niet te participeren in het onderwijs. Verder vinden ze dat ze serieuzer genomen moeten worden in hun hulpvragen, naast de hulp voor hun schulden en moet de hulpverleningstraject korter zijn. In de zin van dat de hulpverlening eerder oplossingen moet kunnen bieden en dit hoeft van de jongeren lang niet op alle leefgebieden te zijn.

De respondenten denken dat als de hulpverlening bij jongeren een eventuele studie en hun rechten onderzoeken zoals recht op studiefinanciering, een oplossing kan bieden voor de in hun ogen falende hulpverleningstrajecten. Ook denken de jongeren dat de hulpverlening de kwaliteit van de jongeren onderschatten. Hierbij denken ze dat hun verleden een rol speelt, waarin ze hun schulden hebben gemaakt en hun studie soms niet hebben afgemaakt.

Tenslotte zien de respondenten wel een oplossing voor de soms onvoldoende toereikende hulpverlening.

Maar dan zou de hulpverlening wel de volgende punten moeten verbeteren, de hulpverleners zouden zich meer moeten verdiepen in de jongeren in de zin van wat hun achtergrond is. Verder zouden ze zich meer kunnen verdiepen in wat voor buurt de jongeren zijn opgegroeid, uit wat voor sociaaleconomische klasse de jongeren komen. Daarnaast zou de hulpverlening zich kunnen verdiepen in uit wat voor gezin de jongeren komen, hoe hun schulden zijn ontstaan en welke invloed zijn sociale omgeving daarop had. Verder kunnen de hulpverleningstrajecten korter zijn en moeten jongeren weten waar ze wel en geen recht op hebben. Ook is het belangrijk om jongeren meer aandacht te geven en te helpen op andere leefgebieden zoals school en werk, hier wordt minder aandacht aan besteed of de jongeren kunnen dit zelf uitzoeken.

5.2.5 De belemmeringen die jongeren zelf creëren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt

Tenslotte belemmeren jongeren met schulden hun participatie in het onderwijs en arbeidsmarkt, doordat ze te veel met hun schulden bezig zijn en zo hun participatie in het onderwijs en arbeidsmarkt uit het oog verliezen. Dat tot gevolg heeft dat ze zich meer isoleren van de maatschappij, omdat ze niet mee kunnen komen in de hedendaagse eisen die de samenleving van de jongeren vraagt. Verder zien de jongeren een belemmering doordat ze geen vaste woonadres hebben, hierdoor denken de jongeren dat ze niet aangenomen worden op school of bij een werkgever. Ook denken de respondenten dat ze zullen verzuimen om voldoende op school aanwezig te zijn, omdat ze geen vaste woonadres hebben. Verder denken de respondenten dat ze zich belemmeren op de arbeidsmarkt, doordat hun verleden te veel de boventoon voert bij een eventuele sollicitatiegesprek bij een werkgever. Hiermee bedoelen de respondenten dat hun schulden, hun woonadres of hun studie aan bod komen.

5.2.6 Verbinding theorie en praktijk

De uitsluiting van de arbeidsmarkt en het onderwijs die beschreven is in de vorige alinea, wordt ook beschreven in de theorie van Kees Schuyt. In deze theorie is beschreven dat mensen die met een zwakke positie in de samenleving, minder kunnen participeren door een aantal dimensies. Een van deze dimensies is de dimensie van morele afkeuring. Door vooroordelen maken jongeren met schulden minder kans op een baan of om hun opleiding te kunnen afmaken, zoals de jongeren dit ook onderschrijven in de vorige alinea's. Verder is de dimensie van een zwakke rechtspositie ook een dimensie waar de respondenten zich in herkennen en dan vooral op het gebied van de rechten die ze hebben. Bijvoorbeeld op studiefinanciering of een uitkering. De respondenten geven dit ook aan dat ze verlangen van de hulpverlening, die hen er meer op hoort te wijzen wat hun rechten zijn. Zodat ze meer gebruik kunnen maken van hun rechten, om te kunnen participeren in de samenleving.

Wat betreft de dimensie geringe sociale weerbaarheid, is dit ook een herkenbare dimensie van de respondenten. De respondenten geven aan dat de hulpverlening onvoldoende de jongeren met schulden helpt. De reden hiervoor is dat de hulpverlening zich alleen focussen op hun schulden, zo worden de respondenten op andere leefgebieden kwetsbaarder en is de kans aanwezig dat ze daardoor niet participeren (Schuyt, 2006, p.70-74).

Wat betreft de dimensie van ruimtelijke segregatie, herkennen de respondenten zich ook in, zo geeft een respondent aan *'de hulpverlening moet zich meer verdiepen in de sociaaleconomische klasse waar de jongeren uit komen en uit wat voor buurt en gezin de jongeren komen'*. Hiermee zegt de respondent dat de hulpverlening meer naar deze aspecten van de jongeren moet kijken. Om hun beter te kunnen helpen in de hulpverleningstraject. Wat betreft de dimensie gering economisch rendement, geven de respondenten aan dat ze denken moeilijk aan een baan te komen, omdat ze vrezen dat de werkgever ze afwijst vanwege hun schulden en hun verleden (Schuyt, 2006, p.70-74).

De acties waarmee de respondenten hun kansen vergroten op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, is door de hulpverlening ervan te overtuigen dat ze gemotiveerd zijn om een studie te willen volgen of aan het werk te willen gaan. De respondenten denken dat ze de hulpverlening kunnen overtuigen, door te laten zien dat ze bijvoorbeeld al een diploma opzak hebben of een opleiding graag willen afmaken. Maar ook door te laten zien dat ze een opleiding willen kiezen, waar de arbeidsmarkt werknemers veelvuldig nodig heeft. Verder denken de respondenten dat ze hun kansen vergroten op een baan door zich goed voor te bereiden op een sollicitatiegesprek. Hier bedoelen ze mee dat ze zich goed inlezen in de werkgever en op eventuele vragen die er gesteld kunnen worden, tijdens de sollicitatiegesprek. Verder denken de jongeren dat hun kansen vergroten op een baan door zich netjes te kleden en door aan te tonen hoe gemotiveerd ze zijn om te werken.

5.3 Discussie

5.3.1 Relevantie voor de theorie en beroepspraktijk

Tijdens het onderzoek is een aspect het meest opgevallen. Dat is de bereikbaarheid van de jongeren om te kunnen participeren en hun positie te verstevigen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt terwijl ze schulden hebben. Ondanks dat de onderzoeker bij dit onderzoek alleen naar de leeftijd heeft gevraagd als vereiste om deel te nemen, viel het op dat de jongeren meerdere problemen hadden die voort vloeide uit hun schulden. De problemen van de jongeren zijn dus Multi problematisch en toch willen ze participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Hierin zit een essentieel verschil met veel gepubliceerde artikelen over deze doelgroep en de theorie. Die bij voorbaat al ervan uitgaat dat jongeren door hun problemen en belemmeringen niet meer gemotiveerd kunnen zijn om te participeren. Dit is ook een van de redenen waarom dit onderzoek zo essentieel en belangrijk is voor zowel de sociale theorie als de beroepspraktijk, om de ervaringen van de jongeren zelf te delen en tot een conclusie te komen, die kan bijdragen aan een betere positie van deze jongeren om te kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Een belangrijke bevinding in dit onderzoek, wordt ook onderschreven door de literatuur. Namelijk dat de schulden van de jongeren niet het enige probleem is. Als gevolg van de schulden van de jongeren, kunnen ze bijvoorbeeld geen huisvesting vinden en kunnen ze moeilijk participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. De theorie van Kees Schuyt onderschrijft dit in zijn theorie aan de hand van dimensies.

De dimensies die de jongeren ook onderschrijven zijn onder andere morele afkeuring, deze dimensie beschrijft dat op alle aspecten van de samenleving deze morele afkeuring heerst, zoals bij het solliciteren of het vinden van een baan.

De dimensie van een zwakke rechtspositie en ruimtelijke segregatie wordt ook herkend door de jongeren. Zo geven de jongeren aan dat ze niet weten wat hun rechten zijn en vinden ze het moeilijk om een eigen huis te verkrijgen vanwege hun schulden.

5.3.2 Kwaliteit van het resultaat

De onderzoeker heeft aan de hand van een aantal aspecten nauwkeurig in beeld gebracht wat de ervaringen van de jongeren zijn op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. Deze aspecten zijn, door het participeren in het leven van de jongeren en de interviews die zijn uitgewerkt. Verder door te coderen en tot kern codes te komen, die de ervaringen van jongeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt beschrijven. Ook heeft de onderzoeker getracht zo valide en betrouwbaar mogelijk onderzoek te doen. Door te participeren in het leven van de jongeren, om zo een goed en eerlijk beeld te geven van de jongeren met schulden.

De beperking in dit onderzoek is volgens de onderzoeker het tijdsbestek waarin dit belangrijke onderzoek gerealiseerd moest worden. De onderzoeker heeft de krapte van de tijd vooral ervaren, in de periode waarin de onderzoeker de respondenten heeft geworven voor dit onderzoek. De onderzoeker wist van te voren dat het moeilijk zou zijn, omdat het een gevoelig onderwerp is bij de jongeren. Hierdoor zou je te veel tijd kwijt zijn aan dit belangrijke aspect van het onderzoek, waardoor dit ten koste zou kunnen gaan van de kwaliteit van het theoretische gedeelte. Hier moet een evenwicht in tijd zijn, omdat de theorie en praktijk voor dit onderzoek onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, om de belemmeringen van de jongeren te kunnen verklaren.

5.3.3 Evaluatie onderzoeksproces

Als je achteraf terug kijkt op het onderzoek zijn er veel positieve aspecten aan dit onderzoek. Doordat de onderzoeker een leergierig persoon is en de ervaringen koester waarin de onderzoeker de belemmeringen heeft ondervonden. Dit geldt voor het hele proces naar de interviews met de jongeren toe en het participeren in het leven van de jongeren. Zo heeft de onderzoeker geleerd hoe je de jongeren beter kunt benaderen. Maar ook duidelijker moet zijn en vooral heel veel geduld moet hebben en durven om keuzes te maken. Keuze maken met betrekking tot het selecteren van de jongeren, die de onderzoeker wilde interviewen.

Echter ben je als onderzoeker nooit klaar met het doen van onderzoek. De reden hiervoor is, omdat je als sociale professional in een werkveld werkt, waarin je continu mee beweegt met de ontwikkelingen in de politiek en de samenleving. Wat naast dit onderzoek een belangrijke vervolg onderzoek zou kunnen zijn, is het onderzoeken wat de ervaringen zijn van de betrokken hulpverleners. Het onderzoek richt zich dan op hulpverleners die samenwerken met de doelgroep die is onderzocht. Een belangrijke centrale vraag hierin zou kunnen zijn, *hoe ervaren de hulpverlening hun inzet aan deze doelgroep op het bevorderen van de participatie van de jongeren, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt?*

Een zeer interessante vraag waarbij de uitkomst goed zou kunnen aansluiten bij de uitkomst van dit onderzoek. Zodat de hulpverlening nog beter kan worden afgestemd op de jongeren met schulden.

6 Het Advies

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal een advies worden beschreven op basis van de uitkomsten uit dit onderzoek. Het advies is opgesteld op basis van de kerncodes, antwoorden op de deelvragen, hoofdvraag en conclusie.

6.2 Advies

Jongeren met schulden is een gemotiveerde doelgroep, die bereid zijn te participeren en hun positie te versterken op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt. In de conclusie is al aangegeven wat de ervaren belemmeringen en kansen zijn van de jongeren met schulden. Om te kunnen participeren en de positie te versterken. Uit die nieuwe inzichten is het volgende advies gekomen dat in de volgende alinea beschreven wordt.

Om de jongeren beter te kunnen laten participeren in het onderwijs en arbeidsmarkt en hun positie te versterken, zijn er een aantal aspecten waar de hulpverlening in haar hulpverleningstraject meer rekening mee kan houden. Om hun participatie te vergroten en hun positie te verstevigen op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt namelijk,

6.2.1 De focus van de hulpverlening

- De hulpverleningstrajecten kunnen zich naast de focus op de schulden van de jongeren. Ook meer oog hebben voor de andere leefgebieden van de jongeren zoals onderwijs en arbeidsmarkt. De jongeren geven aan dat de hulpverlening zich te veel focust op hun schulden en dat de hulpverleningstrajecten daar ook te veel op zijn afgestemd. Om de hulpverlening nog beter aan te sluiten op de behoefte en hulpvragen van de jongeren, zou de hulpverlening zich meer kunnen verdiepen in de jongeren die ze helpen. De hulpverlening zou meer kunnen verdiepen uit wat voor gezin de jongeren komen, wat hun sociale omgeving is. Maar ook welke invloed die op hen hebben gehad op hun schulden en wat de reden is om niet te kunnen participeren op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

6.2.2 Aspecten die verandering vergen in de hulpverleningstrajecten

- De hulpverlening zou de jongeren meer serieus kunnen nemen in hun hulpvragen. De jongeren hebben het gevoel dat ze niet serieus genoeg genomen worden in hun hulpvragen, omdat de hulpverlening al een bepaalde beeld heeft van de jongeren door hun verleden. Ook denken ze dat dit komt doordat de hulpverlening de kwaliteiten van de jongeren onderschatten, hierbij denken ze dat hun verleden een rol speelt, waarin ze hun schulden hebben gemaakt en hun studie in sommige gevallen niet hebben afgemaakt.
- De hulpverleningstraject moet indien dit mogelijk is korter zijn. Kortere trajecten kunnen eerder oplossingen bieden en dit hoeft van de jongeren niet op alle leefgebieden te zijn. De jongeren met schulden zien dit als een belangrijk aspect. Dit is een belangrijk aspect omdat ze zodoende een hoofdstuk in hun leven kunnen afsluiten en weer met positieve energie verder kunnen.

Jongeren willen verder met hun leven en de ruimte hebben om te participeren en hun positie te versterken, op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt.

- De hulpverlening zou meer duidelijkheid kunnen geven indien dit mogelijk is, over de rechten die jongeren hebben en wat hun plichten zijn. Zoals recht op studiefinanciering en wat daar tegenover staat, bijvoorbeeld dat de studiefinanciering een lening is totdat zij hun diploma hebben behaald. De jongeren met schulden geven namelijk aan dat ze vaak niet op de hoogte zijn van waar ze recht op hebben.

6.2.3 Welke stappen er gezet kunnen worden om dit advies te kunnen realiseren

De hulpverlening kan dit advies op een aantal manieren bewerkstelligen. Een van deze manieren is door een aparte afspraak te maken met de jongeren waarin alleen de belemmeringen aanbod komen van jongeren los van hun schulden. In deze bijeenkomsten worden dan bijvoorbeeld besproken het vinden van een studie of huisvesting. Hierin spelen maatschappelijk werkers een grote rol aangezien die gespecialiseerd zijn in het versterken van de leefgebieden van de jongeren. Zoals hun participatie en zelfredzaamheid. Verder zijn MWD'ers ook goed thuis over de kennis van de sociale kaart en door hun gesprekstechnieken die ze hebben meegekregen in hun opleiding. Hierdoor herkennen ze eerder de belemmeringen van de jongeren en waar de prioriteiten van de jongeren liggen. Om zo tot een oplossing te komen met de jongeren met schulden. Deze manier van hulpverlening kan naast de reguliere hulpverlening worden gerealiseerd waarbij aparte afspraken voor kunnen worden gemaakt. Zodat de andere bijeenkomsten tussen de hulpverlening en de jongeren zich specifiek alleen op hun schulden kunnen richten. Het kan echter ook zo zijn dat de hulpverlening een aparte team hier voor samenstelt. Maar dit verschilt per instelling aangezien ze ook rekening moeten houden met andere aspecten. Aspecten zoals, financiële budget, tijdsbestek van de hulpverleningstraject, beschikbare en capabele personeel, de werkdruk van het personeel. Echter is het voordeel van een aparte team dat ze zich alleen specifiek hoeven bezig te houden met de andere belemmeringen van de jongeren los van hun schulden. Echter is het hier wel weer van belang dat deze teams sterk met elkaar samenwerken, met de afdelingen die de jongeren helpen met hun schulden de reden hiervoor is omdat de belemmeringen van de jongeren zoals huisvesting onlosmakelijk verbonden is met hun schulden.

De theorieën van Bourdieu en Kees Schuyt onderschrijven ook hoe belangrijk de andere gebieden van de jongeren zijn en dat die moeten worden versterkt. De theorie van Bourdieu en Kees Schuyt, beschrijven een proces waarbij de jongeren met schulden niet meer kunnen participeren en hun leefgebieden kunnen versterken. Op het moment dat de jongeren bijvoorbeeld geen studie hebben afgemaakt of kunnen bekostigen, geen huisvesting hebben, moeilijk aan de baan kunnen komen. Als de jongeren deze aspecten missen kunnen ze moeilijk hun schulden aflossen en participeren in de samenleving en hun leefgebieden versterken. Daarom is het zo belangrijk dat de hulpverlening hier meer aandacht aan geeft.

Literatuurlijst

- AD.nl, R. (2013, 7 20). *Jeugd staat 1050 euro rood, mobieltje grote boosdoener*. Opgeroepen op 1 6, 2014, van AD.nl: <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3478967/2013/07/20/Jeugd-staat-1050-euro-rood-mobieltje-grote-boosdoener.dhtml>
- Aznar (2009, February). *A life in debt, The profile of CAB debt clients in 2008*. London N1 9LZ: Social Policy Department, Citizens Advice.
- B&W, B.E (2013, 10 9). *Reactie op Inspiratienota Delen achter de Duinen - RIS*. Opgeroepen op 11 5, 2013, van Den Haag.nl, Reactie op Inspiratienota Delen achter de duinen: denhaag.nl/home/bewoners/gemeente/document/Reactie-op-Inspiratienota-Delen-achter-de-duinen.htm
- Beemen, V. L (2010, p.15-271). *Ontwikkelingspsychologie*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Bijvoets, P. N (2010). *Zwerfjongeren begeleiden, versterken van hun sociale netwerken*. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.
- Boeije, H (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Bourdieu (2011). *Bourdieu's theorie van sociaal en cultureel kapitaal*. Opgeroepen op 1 10, 2014, van Mens en samenleving: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal-cultureel/80620-bourdieu-theorie-van-sociaal-en-cultureel-kapitaal.html>
- Bouverne- De Bie, A. C. (2003, p.24-25). *Armoede en participatie*. Gent: Academia Press.
- Cijfers, D. H (2013, 7- 23). *Schulden onder jongeren stijgen*. Opgeroepen op 1-7-2014, van dehardcijfers.wordpress.com, sparen.nl: <http://dehardcijfers.wordpress.com/2013/07/23/schulden-onder-jongeren/>
- DADD. (2014, 04 23). *Wie is DADD?* Opgehaald van Delen achter de duinen.nl: <http://delenachterdeduinen.nl/wat-is-dadd>
- Erikson, E.T (2014, 01- 26). *Acht levensfasen / ontwikkelingsfasen van de mens: Erikson*. Opgehaald van Mens en samenleving: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/34088-acht-levensfasen-ontwikkelingsfasen-van-de-mens-erikson.html>
- Festinger. (2013). *Sociale vergelijkingstheorie van Festinger*. Opgeroepen op 1-10-2014, van Mens en samenleving: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/116474-sociale-vergelijkingstheorie-van-festinger.html>

- Groningen, R. G(2008). *Handleiding Sociale netwerken*. Groningen : Groningen, reiksuniversiteit,
<http://www.rug.nl/education/scholierenacademie/scholieren/profielwerkstuk/gammasteunpunt/subjects/onderwerpen/wiskunde/handleiding-sociale-netwerken.pdf>. Opgehaald van www.rug.nl.
- Gruijter, M. D(2010). *Participatiebevordering in de WMO*. Verwey-jonker.
 Hogeschool Inholland Rotterdam. (2013). *studentinhetrood.nl*. Opgeroepen op 18-12-2013, van Schulden:
http://www.studentinhetrood.nl/schulden/wat_zijn_schulden/
- Homburger Erikson, E.T(2014,26-1). *Acht levensfasen / ontwikkelingsfasen van de mens: Erikson*. Opgehaald van Mens en samenleving: <http://mens-en-samenleving.info.nu/psychologie/34088-acht-levensfasen-ontwikkelingsfasen-van-de-mens-erikson.html>
- Interactie-Academie VZW - Van Schoonbekestraat 33, 2. A. (sd). *Psychopathologie en systemisch werken: een paar apart of een apart paar?* Opgeroepen op 16, 2014, van interactie-academie: http://www.interactie-academie.be/cursus/cursus.cfm?actie=cursus&cursus_id=201&cursus_cat_id=16
- Jansen. M (2012, Januari). *Het ccv.nl*. Opgeroepen op December 18, 2013, van Centrum criminaliteitspreventie veiligheid:
http://www.hetccv.nl/binaries/content/assets/ccv/dossiers/wijkveiligheid/zelfredzaamheid/literatuuronderzoek_zelfredzaamheid.pdf
- Jong P. 345- 368, M.-J. D (2011). GrootMeesters Van de Sociologie. In M.-J. D. Jong, *GrootMeester Van de Sociologie* (pp. 345- 368.). Arnemuiden: BoomDoc.
- Jong, M. J. D (2011, p. 345- 368). GrootMeesters Van de Sociologie. In M.-J. D. Jong, *GrootMeester Van de Sociologie* (pp. 345- 368.). Arnemuiden: BoomDoc.
- Joop.nl (sd). *'Participatiesamenleving leidt tot gettovorming'*. Opgehaald van Joop.nl.
- Kamps, G (2013, 09 20). *'Participatiesamenleving leidt tot gettovorming'*. Opgeroepen op 17, 2014, van Joop.nl:
http://www.joop.nl/leven/detail/artikel/22939_participatiesamenleving_kan_leiden_tot_gettovorming/
- Kelley (2011). *Wat is de attributietheorie?* Opgeroepen op 10, 2014, van mens en samenleving: <http://mens-en-samenleving.info.nu/psychologie/84276-wat-is-de-attributietheorie.html>
- Magazine, J. (2013). Het JIT werkt. *Jit magazine*,
http://issuu.com/hetjit/docs/jit_magazine_2013?e=0/5606181, 28.
- Migchelbrink, F. (2013). Handboek Praktijkgericht onderzoek. In F. Migchelbrink, *Zorg, welzijn wonen en werken*. (p. 408). Amsterdam: SWP BV.

- Naber, I. S. (2010). *Zwerfjongeren begeleiden, versterken van hun sociale netwerken*. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.
- NIM Maatschappelijk werk. (2013). *Hoe ziet een hulpverleningstraject eruit?* Opgeroepen op 1-6, 2014, van NIM.nl: <http://www.nim.nl/het-hulpverleningstraject>
- Noorda, E. C. (2007-2008). *Risicjongeren, schulden en huisvestingsproblemen*. Amsterdam, Utrecht, Enschede en Nederland: Stichting Alexander en Noorda en Co.
- Oomkes, M. V. (2013, december 17). *SCP-directeur Kim Putters: Kijk om naar de kwetsbaren*. Opgeroepen op december 12, 2013, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/3561110/2013/12/12/SCP-directeur-Kim-Putters-Kijk-om-naar-de-kwetsbaren.dhtml>
- Oprachtgever. (2014, 1-7). Interview opdrachtgever. (Najim, Interviewer)
- Redactie, D. (2013, 7 9). *Jongeren worden bemiddelaars*. Opgehaald van Dichtbij.nl: <http://www.dichtbij.nl/west-friesland/regionaal-nieuws/artikel/2915216/jongeren-woorden-bemiddelaars.aspx>
- Schuyt, K. (2006, p.70-74). *Steunberen Van De Samenleving*. Amsterdam: Amsterdam University press.
- Springer. (2005). *De weerspiegeling van het uiterlijk in het zelf: Lichaamswaardering, zelfwaardering en sociale vergelijking*. Nederlandse tijdschrift psychologie.
- Van Tilburg, L. (2010, p. 22-23). *Uit de schulden? maatwerk vakblad voor maatschappelijk werk*, 22-23.
- Verhagen, S. (2011). Jongeren willen geholpen worden met schulden. *Sociale vraagstukken, socialevraagstukken.nl*, 1.
- Vranken, J. (2006, p.241-243). Amoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2006. In J. ,. Vranken, *Kwantitatief onderzoek in het kielzog in de eerste democratiseringsgolf, Alarmerende cijfers over allochtone leerlingen*. (pp. p.241-243). Leuven, Culemborg: Acco, oases.